

Dijete u središtu

...roditeljske ljubavi i skrbi...

Dijete u središtu ...roditeljske ljubavi i skrbi...

Udruga Dijete-razvod

uz potporu Gradskog ureda za socijalnu zaštitu i osobe s invaliditetom Grada Zagreba

prosinac 2010.

ZAHVALA

Ova je radna bilježnica napisana i tiskana uz potporu Gradskog ureda za socijalnu skrb i osobe s invaliditetom Grada Zagreba.

Zahvaljujemo i svim volonterima i roditeljima koji su nam pomogli u radu i prikupljanju podataka koji se u ovoj radnoj bilježnici navode kako bi rasvijetlili stvarno stanje stvari i omogućili uvid bez kojega se ne ništa ne može poboljšati.

Impressum

Naslov:

Dijete u središtu
...roditeljske ljubavi i skrbi...

Naklada: 2000

Urednica:

Dr sc. Ljerka Pašiček

Autori:

Prijatelji, članovi i korisnici Udruge Dijete-razvod

Jezična obrada:

Kramer i Kramer d.o.o., Zagreb

Izdavač:

Udruga Dijete-razvod, Zagreb
www.udruga-dijete-razvod.hr

ISBN: 978-953-55890-1-3

Tisak: Grafika Hrašće

Dijete u središtu

...roditeljske ljubavi i skrbi...

Vodič i radna bilježnica za roditelje

Zagreb, 2010.

Udruga Dijete-razvod
ISBN: 978-953-55890-1-3

Sadržaj:

1. Uvod	3
2. Kako biramo partnera	7
3. Manipulacije u braku	12
4. Protuotrov razvoda 1	22
5. Protuotrov razvoda 2	26
6. Predložak Plana roditeljstva	36
7. Zaključak	42
8. Literatura	43

1. Uvod

Što u ovom priručniku, temeljem kontakata s roditeljima, predavanja, radionica i obrađenih podataka, želimo poručiti.

Prije godinu dana objavili smo vodič za roditelje: Najbolji roditelj su roditelji. Poruka vodiča bila je da dijete bez obzira na razvod roditelja ima pravo na oba roditelja, ali da centri za socijalnu skrb, sudovi, pravobraniteljstva i saborski odbori po prirodi stvari ne mogu imati i nemaju roditeljske ljubavi za vaše dijete, već se za to morate izboriti vi. Zbog postojeće ekonomske situacije, nema ni dovoljno resursa (vremena, stručnosti, materijalnih sredstva) kako bi bilo tko u institucijama sustava vašem djetetu mogao pružiti istinsku roditeljsku ljubav i brigu. To morate učiniti vi, roditelji.

U međuvremenu smo se temeljem razgovora s roditeljima koji su razvedeni ili se razvode, brojnih stranica tekstova koje smo pročitali, a koje su napisali centri za socijalnu skrb, sudovi, pravobraniteljstva i ministarstva, osvjedočili da je tomu upravo tako i da samo iznimni među djelatnicima tih institucija i samo u iznimnim slučajevima zaista imaju dijete u središtu svojeg interesa i djelovanja. Dovoljno je navesti samo dva slučaja u ovoj godini: slučaj male 'Jagode' i njezina brata i slučaj male 'Ane' i njezinog boravka u Domu za nezbrinutu djecu umjesto s bakom koja je o njoj skrblila od rođenja, gdje su mediji pokrenuli institucije koje su svojim ne/djelovanjem sudjelovale u teškom zlostavljanju djece. Nažalost, nismo nikad doznali je li netko u tim institucijama odgovarao za to zlostavljanje i radi li i dalje na istim ili sličnim poslovima.

Naravno, postoji stručna javnost. No, i tu samo manjina ima dovoljno znanja i stručne i građanske hrabrosti usprotiviti se općoj nezainteresiranosti za djecu.

I, postoje mediji koji sa svoje strane čine što mogu — naime, samo oni hrabri i nezavisni među novinarima zaposlenim u

tim medijima. Ne mali smo broj puta od novinara dobili poruku da uredništvo odbija pokrivati ovu temu, iako su oni imali i volje i materijala napisati članak kojim bi se institucije potakle na učinkovitiji rad.

Što, dakle, treba činiti roditelj koji želi osigurati najbolji interes djeteta? Treba ljubavljati, snagom i pameću činiti ono što je, kao roditelj, i obvezan, i spreman činiti u korist djeteta, sebe i društva u cjelini. Treba pokušati ostvariti sporazumno roditeljstvo. To može biti teško, iscrpljujuće, ponekad, nažalost, i neuspješno. Na vama je procijeniti što iz ovoga priručnika-radne bilježnice želite i možete primijeniti kako biste umjesto u središte sukoba, svoje dijete postavili u središte ljubavi i istinske brige.

Ova radna bilježnica neće uvijek pomoći, a sigurno neće donijeti instant rješenja. I nije dovoljno samo to činiti. Istodobno je potrebno redovito podsjećati sve institucije sustava na njihovu obvezu zaštite djeteta i tražiti pomoć u vlastitim nastojanjima postizanja ostvarenja prava djeteta na oba roditelja.

Sve institucije tvrde kako savjesno obavljaju svoj posao, ali mi od roditelja dobijamo drugačiju sliku o tome. Zato vas pozivamo da učinite sljedeće:

Svaki dopis koji pošaljete bilo kojoj instituciji, pošaljite i nama (udruga_dijete_razvod@yahoo.com), a tako i odgovore koje dobijete, s uklonjenim podacima o djetetu. Kad se god zbog kršenja pravomoćne sudske odluke obratite policiji i prijavite nasilje nad djetetom, ako policija odbije utvrditi činjenično stanje i o tome sačiniti zapisnik te vam ga uz uplaćenu propisanu pristojbu uručiti, javite nam o svim činjenicama događaja, policijskoj postaji u kojoj ste to doživjeli i, ako je moguće, ime djelatnika koji je odbio uredovati, a mi ćemo o tome izvijestiti Ministarstvo unutarnjih poslova. Svaki put kad izvijestite centar za socijalnu skrb o kršenju prava vašeg djeteta na oba

roditelja, pa vam centar ili odgovori ili ne odgovori, pošaljite nam i to, pa ćemo redovito i uredno pisati Ministarstvu nadležnom za centre za socijalnu skrb.

Svaki put kad se Pravobraniteljici za djecu obratite za pomoć i zaštitu prava djeteta i dobijete odgovor, pošaljite sve i nama.

Svaki put kad drugi roditelj odvede dijete 'stručnjaku' pa ovaj temeljem izjava samo jednoga roditelja napiše preporuku o oskudnim kontaktima, ili čak predloži smanjenje kontakata, napiše kvazi 'stručno' mišljenje o npr. tome da "dijete mora znati gdje mu je dom, pa zato treba smanjiti opseg kontakata s majkom", a da sud to nije tražio, pišite komorama, osivno o zvanju stručnjaka (Psihološkoj, Liječničkoj, Komori socijalnih radnika), a pošaljite podatke i nama, pa ćemo i mi, u ime Udruge, pisati.

I, svaki put kad sudac donese odluku ili rješenje koje nije jasno nikome, o npr. susretima djeteta s ocem *subotom u 10 sati*, ili o *susretima utorkom i četvrtkom od 16:00 do 18:00 sati*, bez povijesti teškog nasilja, a sve za dijete starije od jedne godine, ili o tome da zato što je doprinos za uzdržavanje djeteta određen u visini od cca 35%, sudac piše da *nema saznanja da bi otac imao zdravstvenih problema, pa može novac zaraditi prekovremenim radom* bez pozitivne procjene brige za dijete onda kad je dijete s njim, bez razmišljanja je li moguće naći prekovremeni rad, bez ikakvih obzira, općenito, pošaljite odluku ako je pravomoćna, i mi ćemo je, anonimiziranu, objaviti.

Ovo, naravno, ne znači da vi sami ne trebate pisati, trebate. Valja institucijama dati priliku da posao odrade, a ne mogu ga odraditi ako nemaju informacija o nepravilnostima u sustavu. Do sad ste i sami utvrdili da sustav kontrole kvalitete rada ili ne postoji ili, ako i postoji, ne funkcionira kako bi trebalo. Zato u svim sustavima na svijetu, kontrolu provode i porezni obveznici, a to smo mi.

Zašto tako? Zato što vjerujemo u to da postoji nakana da se nađu rješenja za

probleme s kojima se djeca i razvedeni roditelji teško nose, samo treba volje i upornosti da ih institucije sustava sagledaju.

Ne smatramo da ovaj priručnik nudi sve odgovore, čak ni većinu odgovora na pitanja koja možete imati. Samo je jedan pokušaj u nizu, a kvaliteti sljedećega, svakako će pridonijeti vaši prijedlozi i primjedbe.

Što još možemo učiniti kako bismo zaštitili pravo djeteta na oba roditelja

Možemo svi zajedno učiti i rasti. Možemo mijenjati svoje stereotipne predodžbe i biti bolji roditelji. Možemo bolje razumjeti što nam se i možda čak i zašto događa i temeljem toga donositi bolje odluke u interesu naše djece. Možemo, kad bolje razumijemo što nam se događa, našu djecu, umjesto u središte sukoba, staviti u središte ljubavi i brige.

Kako bismo roditeljima pomogli razumjeti što se događa, razumjeti neke od razloga i elemenata sukoba, razumjeti kako se to prelama preko djece, i predložili neka rješenja, održali smo četiri radionice.

Kako bismo partnera Manipulacije u braku Protuotrov razvoda 1 Protuotrov razvoda 2

Predavanja i radionice Prof. dr sc. Ljiljana Moro, dr med. i Dr Lukrecija Pavičević, dr med, obje psihijatrice i drugih, kao i rasprava koje je uslijedile, ovdje su preneseni temeljem audio zapisa predavanja i slajdova uz predavanja.

Sve su radionice ocijenjene visokim ocjenama po pitanju korisnosti, pa smo smatrali da bi tekst radionica bio od koristi i onima koji nisu dolazili na radionice. Iako to nije zamjena za razmjenu mišljenja i zajednički rad, vjerujemo da će čitatelju dati dovoljno saznanja o tome kako i zašto se događa ono što se događa, te malo

ohrabrenja za stalno istraživanje sebe i načina kako će zaštititi svoje dijete u situaciji manje ili više konfliktnog razvoda.

Posebno smo se usredotočili na manipulacije djecom koje smo, prema stručnjaku svjetskog glasa, R.A. Warshaku nazvali *otrovom razvoda* te smo načine pomaganja djetetu nazvali **protuotrovom razvoda**.

Danas su manipulacije djecom tema o kojoj se govori, no nismo doznali za sustavnu i učinkovitu edukaciju djelatnika koja bi ih osposobila da manipulacije prepoznaju ni za bilo kakav propis ili postupkovnik kojim bi se ona smanjila radi dobrobiti djece. Svakakve se manipulacije ne prepoznaju dok se istodobno svašta proglašava manipulacijom. No, iz predavanja stručnjaka koje ovdje iznosimo, razvidno je da i sami oni koji manipuliraju to često ne prepoznaju kao manipulaciju jer je potreba za manipulacijom u njima duboko ukorijenjena i način je njihovog 'normalnog' funkcioniranja. Ni jedna vrsta ljudi, ni jedne struke, ni jednog spola ili dobi nije pošteđena. Neki čak rade na pozicijama gdje za to imaju podršku institucija za koje rade, neki nisu kao takvi prepoznati od istih tih institucija, neki bivaju osuđivani za nepostojeće manipulacije, a neki sasvim dobro prolaze s najpogubnijim manipulacijama na štetu djece i drugog roditelja.

Kako je to moguće? Prvenstveno zbog naravnateže moći — roditelj koji na sudu 'dobije' dijete ima neograničenu moć nad djetetom i drugim roditeljem preko djeteta te, iako prije toga možda taj osjećaj nije imao, ili ga nije imao u tolikoj mjeri, stječe ili razvija silni osjećaj povlaštenosti i nedodirljivosti. Kao i kod svakog nasilja, neravnoteža snaga ili moći izvorište je i nasilja nad djetetom i, najčešće, nad roditeljem s kojim dijete ne živi. Tim se nasiljem djetetu uskraćuje pravo na oba roditelja, a roditelju pravo na sudjelovanje u odrastanju i odgoju djeteta.

A djeca? O djeci ćete, vi, kao roditelji morati misliti, obraćati se raznim

institucijama na razne načine, i od djece ne odustati. Zato što ne želite da vam djeca rastu u mržnji prema bilo kojem roditelju, ne želite da vaša djeca budu ona kojima se bave socijalne i druge stručne službe zbog poremećaja ponašanja, ne želite slabiji uspjeh u školi, ne želite bijeg u ovisnost, ne želite maloljetničke trudnoće, ni delinkventno ponašanje, ne želite dječju depresiju, ili čak pokušaj samoubojstva. Zato što sve to pojedinačno sustavu daje razlog za postojanje, za nova radna mjesta, za promotivne medijske istupe o problemima s kojima se sustav bori, a vama razlog za tugu i jad. Nigdje u svijetu ne postoji sustav koji se sam po sebi skrbi za dobrobit građana. Ako se sustav skrbi za dobrobit građana, to je uvijek zato što ga građani na to prisiljavaju, jasno, zakonom dozvoljenim načinima i sredstvima.

Ako manipulirate nesvjesno, vjerujemo da ćete prepoznati što činite i da ćete učiniti sve da s tim odmah prestanete. Ako to radite svjesno i ne možete prestati, već ćete ovu radnu bilježnicu iskoristiti za još teže manipulacije, onda bi bilo najbolje da se što prije maknete od djeteta kako ga ne biste uništili. Nadamo se da će vas sustav, uz upornu pomoć drugog roditelja kao takvog prepoznati i spriječiti u vašim daljnjim nakanama i radnjama.

Ako ste pak žrtva manipulacije, ili ste nepravedno optuženi za manipulaciju, ovaj priručnik — radna bilježnica nudi načine na koje možete pokušati umanjiti štetu od manipulacije koju trpi dijete i dokazati svoju nevinost.

Na vama je da odaberete hoće li vaše dijete biti u središtu vašeg sukoba ili će biti u središtu vaše trajne suradnje u interesu djeteta.

Ovaj priručnik — radna bilježnica računa s vašom ljubavlju prema djetetu. Istodobno, od djelatnika sustava možete zbog nje doživjeti neugodnosti. Posjedujemo zapise o tome da neki djelatnici centara za socijalnu skrb lošije ocjenjuju roditelja zato što se ponaša "prema knjigama", što je, po njima, dokaz da "majka bolje prati potrebe

djeteta", izjave roditelja o tome da je psihijatrici jedne priznate ustanove "više zlo kad vidi tu knjigu" (radilo se o Otrovu razvoda, Dr Warshaka). Također moramo pohvaliti i neke centre za socijalnu skrb koji su tražili određeni broj primjeraka našeg prethodnog vodiča za roditelje — vjerujemo da je to zato što su ocijenili da može koristiti djeci i roditeljima.

Svakako morate biti spremni i na pozitivne i na negativne reakcije djelatnika sustava,

ako doznaju da se služite ovom radnom bilježnicom. Zato je važno da sami imate viziju onoga što je za vaše dijete dobro te da je stalno preispitujete u svjetlu stvarnih ponašanja i događaja i učeći iz svih izvora: ponašnja vašeg djeteta i druge djece, drugog roditelja, obje obitelji, mišljenja stručnjaka i stručne literature (najbolje ako je utemeljena na znanstvenim istraživanjima), vlastitim pozitivnim osjećajima i razmišljanjima.

2. Kako biramo partnera

Partnera biramo:

- Po narcističkoj osnovici — tj. na vlastitu sliku i priliku
- Po objektivnoj relaciji-nesvjesno biramo odnos kao s majkom ili ocem
- Gradimo vlastiti partnerski odnos kao zrela osoba, što znači bez idealizacija

Nužni preduvjet za dobar izbor partnera je znati što se hoće pa je potrebno sebi postaviti pitanje: je li to ono što ja hoću? Naravno da kad smo kod razvoda, već smo prije odabrali partnera, a i ono što hoćemo se možda promijenilo, ili smo uz ono što hoćemo, dobili i ono što nećemo, samo to prije nismo uviđali. Ipak, gledano unatrag, možda možemo vidjeti da nismo žrtva partnera koji nam je sad, tijekom i nakon razvoda 'kriv za sve', već da smo ga/ju odabrali sami, zbog nekih osobina za koje smo mislili da su nam važne. I, ako smo krivo procijenili i odabrali, možda nam uvid u tadašnje razloge pomogne kod novog izbora.

Ali je još važnije steći uvid da smo za svoj izbor sami odgovorni i da je važno odatle početi razvijati novi odnos — onaj roditeljski. Ni jedan se odnos ne može graditi na negativnim osjećajima prema nekome — zato dobro promislite na kojim pozitivnim osobinama partnera i vlastitim možete graditi roditeljski odnos. I ne pomišljajte da nekoga možete promijeniti — uspijete li minimalno promijeniti sebe, učinili ste veliki korak.

Partnera sam izabrao/izabrala prema/zbog:

Brak kao sustav

- Ljubavni odnos uključuje: zajedničko povećanje samopoštovanja preko mehanizama zrcaljenja i idealizacije
- Živjeti zajedno znači uklopiti dva subsustava u jedan obiteljski sustav — Život zajedno od dva individualna *subsustava* stvara obiteljski sustav života.
- Granice definiraju limit bračnog odnosa i njihove relacije s vanjskim svijetom. Granice unutar same osobe, granice između dvije osobe, između para i okoline, što predstavlja sociokulturološki limit.

Na početku bračne zajednice bitno je koliko ljubavi i strpljenja unosimo u zajednicu. Tad se suočavaju predstava o partneru i realnost – ovo se najčešće događa kad počne zajednički život para. U tom trenutku postaje bitno tko se kome doselio i čiji se ustaljeni ritam i način života mijenja, stoji li četkica za zube *krivo*, je li pasta za zube ostavljena otvorena. Kako smo partnera do tada uglavnom idealizirali, teško je odustati od idealizacije drugog i sebe, pa dolazi do unutarnjeg sukoba između idealizirane predstave o partneru i realnosti. Važno je od početka njegovati promatranje vlastitog ponašanja i vlastite preosjetljivosti na ulaženje drugoga u naš prostor, a ne samo ustrajati na tome koliko se partner razlikuje od onoga što smo očekivali. Od presudne je pomoći puno razgovora s partnerom o tome što jedno od drugog očekuju, radi razumnog korigiranja vlastitog ponašanja i radi planiranja životnog puta: kada imati djecu, kada graditi karijeru itd. Pritom su važne autonomije — zajedničko planiranje budućnosti za oboje i važno je koliko ljubavi i strpljenja unosimo u zajednicu.

Moje je ponašanje bilo:

(neovisnosti), no zajedničko je planiranje budućnosti za oboje pojedinaca u braku najvažnije;

Mit da je bračna zajednica benefit za žene, da žena nema izbora nego se u određenoj dobi udati jer u protivnom ne bi ostvarila svoju ulogu za koju je predodređena;

Mit da je bračna zajednica benefit za muškarce, da muškarac ne može biti uspješan nego se u određenoj dobi oženiti da bi se tko imao o njemu skrbiti;

Mit da je brak kao institucija u propadanju, pa se olako može i sklopiti i razvrgnuti;

Mit o spolnosti: što je normalno, što nije normalno, flertuju li (varaju?) žene, zašto muškaraca i (varaju?) nikad nema doma, a ljubomora može graničiti s patologijom.

Mit o ulozi žene i muškarca u društvu, što na tom polju prihvaćamo ili ne prihvaćamo, je li uloga žene isključivo izgradnja obitelji, ili joj je važna i karijera, je li muškarcu najvažnija karijera, ili mu je važna i obitelj. Majka treba biti dobra mama, dobra supruga i dobra ljubavnica. Postoji i model 'majka žrtva' kojoj je sve dozvoljeno zato što se 'žrtvuje'. Ima i žena i muškaraca koji vide ženu na pijedestalu. Tata treba biti dobar tata, dobar suprug i dobar ljubavnik.

Doživljaj kulturoloških razlika može biti izvan proporcija i činiti se značajnijim nego što jeste. Ovaj doživljaj zahtijeva od oba partnera puno tolerancije i strpljenja. Jasno, važna je i vanjština, no kasnije ona može postati balast, ako osoba radi vlastite ugodne i dobro održavane vanjštine smatra da se kao osoba ne treba razvijati.

Promislimo **s kojim sve iluzijama, mitovima i predrasudama ulazimo u brak**. Mi sami određeni smo svojom prošlošću, okruženjem i odgojem; u brak unosimo sav 'miraz' naše kulture, što sve znači brak i partnerstvo. Do sukoba dolazi spontano, lako, sklad se mora graditi.

Do sukoba u braku dolazi zato što očekivanja partnera i/ili naša nisu ispunjena. To može imati dramatične posljedice za brak. Smetnje kvalitetnom bračnom odnosu su brojne, a najčešći su sljedeći mitovi:

Mit o pravu — posebnim svojim pravima i pravima partnera, koja smatramo sastavnim dijelom braka: kad u brak unosimo svoj doživljaj prava — koje je *moje pravo*, koje je *partnerovo pravo*;

Mit o autonomiji — autonomije su važne jer oboje imaju svoj *osjećaj autonomije*

Ima i žena i muškaraca koji vide muškarca kao isključivo odgovornog za materijalni položaj obitelji, što je tradicionalna muška uloga i ne ometa sklad bračne zajednice sve dok je oboje s tim suglasno. Ima i žena i muškaraca koji vide ženu kao isključivo odgovornu za dom i odgoj djece, što je tradicionalna ženska uloga i ne ometa sklad bračne zajednice sve dok je oboje s tim suglasno. U stvarnosti je sve više parova koji dijele skrb za materijalni položaj obitelji i dom i djecu — sve do trenutka razvoda kad sustav uloge vraća na tradicionalnu skrb mame za djecu, i skrb tate za plaćanje doprinosa za uzdržavanje — što brojne ljude dovodi u

konfuziju i nerazumijevanje ove povijesne regresije. O djeci da ne govorimo.

Posljedično, kako u brak unosimo sav miraz naše kulture i to što za nas znači brak/partnerstvo, doživljaj prava — koje je moje pravo u odnosu na pravo drugog, partneri trebaju razgovarati o tome što jedno od drugog očekuju i uvidjeti koliko su sami spremni 'ući u cipele drugog' u odnosu na vlastitu i partnerovu kulturološku ovjetovanost, tj. 'miraz' koji unose u brak, te koliko mogu svoja očekivanja 'spustiti na zemlju' u realnosti svakodnevnoga života koji svakoga od nas neizbježno mijenja.

Od navedenih, vjerujem u mitove o:

Vjerujem i u neke mitove koji nisu navedeni:

Što nas ometa u ulaženju u cipele drugog i time remeti partnerski odnos?

Smanjena sposobnost empatijskog čitanja drugog

Krajnosti: prevelika ovisnost o partneru, ili prevelika potreba za autonomijom

Narcistička ranjivost — zbog neispunjenih očekivanja ponekad regiramo kao 'ljutito dijete'. Pritom valja napomenuti da smo svi ranjivi, samo na drugim mjestima te da se odgovarajuće (komplementarne) patologije pronalaze. Patologija jednog člana obitelji utječe na cijelu obitelj i kreira budućnost svih članova obitelji.

Promptno ispunjenje emocionalnih potreba — ponekad ne možemo podnijeti odgodu.

Kad par dobije dijete, tradicionalno smatramo da je utemeljena obitelj. Najbolji su roditelji metaforički rečeno 'dvije mame': i tata i mama trebaju zadovoljiti stereotipske kriterije za dobru mamu, pri čemu tata treba sačuvati i svoju ulogu tate.

Dijete

Kako ćemo biti roditelji učimo u ranim danima djetinjstva. Život je za malo dijete ono što se događa ovdje i sada. Malo dijete ne razumije da će se onaj kojega nema, vratiti. S vremenom, ako osoba koja skrbi o djetetu pokaže predvidljivost da će se vratiti kad je nema, dijete će razviti unutarnju spoznaju o tome i izgradit će sposobnost osjećaja sigurnosti u toj spoznaji. To se naziva sigurnom privrženosti — dijete koje ima osjećaj sigurnosti da će se osoba koja o njemu skrbi, vratiti, ima osjećaj sigurne privrženosti. Koliko smo sigurno bili privrženi kao djeca, utjecat će na to koliko ćemo biti sposobni pružiti osjećaj sigurnosti vlastitoj djeci.

Izvjestan broj stručnjaka smatra da majka 'ne treba biti normalna' prva tri mjeseca da bi mogla osjetiti potrebe djeteta s kojim je, i putem dojenja, u simbiozi. Upitno je koliko dojenje potiče egoizam žene — neke

mame 'posjeduju' djecu, a to je za djecu opasno.

Dijete i majka se trebaju početi odvajati odmah nakon 3. mjeseca starosti djeteta.

Od 3. do 6. mjeseca, dijete može biti nemirno, mama može biti nemirna i inducirati dijete. Tad tata preuzima ulogu razumnoga i smirujućeg.

Do 1. rođendana dijete treba prevladati strah od napuštanja. Dijete treba ostaviti narcističku jezgru i stjecati samopoštovanje i osjećaj sigurnosti.

U 2. i 3. godini života važno je ne posramljivati dijete iskazima tipa 'Ti to ne možeš'. Tada je bolje kad roditelj djetetu pokaže stav: "sve možeš, samo (jednostavno) to uradi (pokušaj)". Strahovi roditelja ograničavaju razvoj djeteta. Ostavimo djetetu osjećaj da može kreirati svoje vrijeme i nemojmo određivati kako će to uraditi. Djetetu treba odmalena usaditi osjećaj da se zna samo za sebe brinuti, naučiti dijete što treba cijeniti i da roditelji ne moraju sve stalno kontrolirati.

U drugoj godini dijete uči kako komunicirati s okolinom i to traje do pet godina. Važno je kultiviranje agresivnih nagona. Dijete se identificira s istospolnim roditeljem. Pritom je za zdravu spolnu identifikaciju potrebna prisutnost oba roditelja i nije potrebno ni nužno da je s istospolnim roditeljem stalno, već da s tim roditeljem provodi opsežno i kvalitetno vrijeme.

U tom periodu dijete uči razdvojiti ljubav prema majci i ocu od one u budućnosti prema partneru.

Period od 3. do 6. godine je kritičan. Puno toga treba objasniti djetetu u toj dobi, jer djeca sve vide i sve čuju. U toj dobi upijemo sve moralne i etičke stavove roditelja i spolno se identificiramo. Tada često moramo objasniti djetetu zašto smo nekad drugačiji od idealnoga, npr. zašto ponekad koristimo *bijele laži* — da nekoga ne bismo povrijedili. Voditi računa o osjećajima drugog je važno i za partnerski odnos, a to je potrebno na odgovarajući

način objasniti i djetetu. Dijete strada kad su roditelji napeti i ne čitaju emocionalne poruke drugoga, i frustracija se često isprazni na djetetu.

Fantazije o partneru počinju u dobi od 12-13 godina. U adolescenciji se partner bira po izgledu. Zreliji način izbora je — cijenim tu osobu, s njom imam osjećaj zajedništva.

Pri razvodu se, kao i inače, dijete želi osjećati doma na više mjesta — i kod mame i kod tate i kod drugih bliskih članova obitelji. Stavovi izvjesnog broja 'stručnjaka' da dijete može imati samo jedan dom, ne temelje se na stručnim i znanstvenim spoznajama i protivni su novijoj stručnoj literaturi.

Djeca od roditelja mogu naučiti i preuzeti i dobre i loše osobine. U obitelji se uči i manipulacija. Malo bismo se zadržali na manipulaciji. Svaki govor koji nije strogo izvještavanje o činjenicama, može se široko shvaćeno, smatrati manipulacijom — zato što izražavanjem osjećaja, stavova, razmišljanja i vjerovanja utječemo na osobu koja nas sluša da nešto misli, čini, vjeruje. Djetetom manipuliramo kad mu obećamo da će moći gledati crtić ako učini nešto što od njega tražimo — cijeli se odgojno obrazovni rad zapravo temelji na manipulaciji. Ali se pritom na djecu utječe kako bi stekla pozitivne radne navike, naučila se odgovornosti ili društveno prihvatljivom ponašanju. Što je onda štetna manipulacija?

Uže definirano, manipulacija djecom u razvodu braka (i u braku) je takvo ponašanje i razgovor s djecom gdje se djeca 'vojače' kako bi ostvarivala ciljeve roditelja koji štete djeci, pod prijetnjom gubitka ljubavi roditelja, ili neke druge kazne. Ti su ciljevi špijuniranje drugog roditelja, izvještavanje o tome što, kako i kad taj roditelj s djetetom čini kad je dijete s njim, pa sve do straha i mržnje prema tome roditelju zbog sasvim beznačajnih razloga i potpunog odbacivanja toga roditelja kao loše osobe. Ostvarivanje tih ciljeva šteti djetetu i kratkoročno i dugoročno, zapravo cijeli život.

Od svojih sam roditelja naučila/naučio:

dogodilo da ništa od onoga zbog čega smo odabrali baš tog partnera više ne vrijedi?

Kako god bilo, pri razvodu više nismo bračni partneri i bilo kakvo okrivljavanje izgleda besmisleno i kontraproduktivno. Potrebno je u onim osobinama koje smo nekoć smatrali osobinama zbog kojih smo s nekim odlučili provesti cijeli život i/ili imati dijete, stalno pronalaziti manja ili veća zrnca dobrog koje ćemo zajednički s bivšim partnerom ugrađivati u odgoj i odrastanje djeteta.

Moje će dijete od drugog roditelja naučiti:

Pritom 'ali, on/a meni...' ne pridonosi dobromu. Potrebno je prestati s reagiranjem na ono što nam se ne sviđa (osim kad za to imamo dokaze o prekršaju ili kaznenom djelu što onda treba prijaviti nadležnim službama) i djelovati proaktivno, nezavisno, uporno i pozitivno.

Od mene će naučiti:

Također je potrebno uviđati, priznavati i pozitivno reagirati na sve ono što nam se sviđa. Nedavno smo u jednoj knjizi pročitali o tome kako medijator partnerskih odnosa nikad još nije čuo "Želim se rastati zato što me partner razumije"¹. Ako ovo prevedemo na sukob roditelja oko prava djeteta, uz stotine i tisuće telefonskih poziva i e-mailova, nismo još čuli da je netko izjavio "Želim smanjiti kontakte djeteta s drugim roditeljem zato što razumije moje neutemeljene strahove", ili "Želim provoditi više vremena s djetetom zato što djetetu želim zlo", ili pak "Drugi mi roditelj ometa vrijeme s djetetom jer dobro zna da će to djetetu naškoditi." Ništa slično nismo našli ni u mišljenjima stručnjaka, ni u rješenjima i odlukama sudova. Ne piše "Za dijete bi bilo štetno da s roditeljem s kojim ne živi provodi više vremena, pa je zato doneseno rješenje o dva puta dva sata tjedno." U čemu je onda problem?

Iz svega se čini da smo partnera izabrali zbog nečega što nam odgovara, što nam je važno. Zašto bi sad odjednom sve bilo negativno, a ništa pozitivno? Kako se

Na koji se način situacija od vremena kad su mama i tata živjeli zajedno i oboje skrbili o djetetu, sad kad više ne žive zajedno, promijenila pa je jedan roditelj štetan za dijete ili nebitan? Zašto se sad

¹ Farrell, Waren: Women Can't Hear What Men Don't Say, ISBN 1-58542-061-1, New York, 2000.

samo jedan roditelj smije skrbiti o djetetu, dok je drugi nepotreban? Kako sad dijete može provoditi i po deset sati dnevno u vrtiću — u kojem najčešće i spava, ali ne može provoditi više od dva sata s roditeljem s kojim je prije imalo odnos ljubavi i privrženosti? Kako može s bakama i djedovima provoditi ljetne mjesec na moru, ali s roditeljem s kojim ne živi ne može provesti pola zimskih, proljetnih i ljetnih praznika?

Nemamo odgovore. Očekujemo da stručna i znanstvena zajednica provede istraživanja i svima nama dade odgovore na navedena pitanja. Ili da se konačno jasno, glasno i transparentno oglasi o štetnosti, neutemeljenosti i nerazumnosti navedenih ponašanja i pružanja podrške takvim ponašanjima, bez obzira čija su.

3. Manipulacije u braku

Manipulacija: Vješto varanje, pravljenje smicalica, izvođenje podvala, spletkarenje. Niz postupaka kojima se nastoji postići da izmanipulirana osoba radi u interesu manipulatora, bez obzira je li to u interesu te osobe ili nije.

Manipulacija, dakle, može biti prljava igra. Manipulacija osjećajima bračnog partnera dugoročno ima vrlo loše a ponekad i fatalne posljedice.

Korisno je prepoznati:

- vlastite manipulacije
- manipulacije svojeg partnera
- pokušate razviti tehnike kojima se možete suprotstaviti ili obraniti

Kolokvijalni izrazi za manipulacije: preveslati, preći, navući, prevesti žednog preko vode, zeznuti, zaribati, smjestiti komu.

Kako biste vi definirali manipulaciju?

Brak je tema o kojoj se često govori, brak je 'svetinja', brak je 'prevaziđen', brak je 'robija', pa se o njemu govori i aforizmima, pošalicama i porugama:

- Čovjek mora dva puta u životu biti pametan: Kad bira profesiju i kad bira bračnog partnera. Ako tada nije pametan, onda mora biti pametan cijeloga života.
- Širom otvori oči prije nego što se ženiš. Poslije ih zatvori.
- Brak je kao opsjednuta tvrđava. Oni koji su unutra htjeli bi van, oni koji su vani htjeli bi unutra.

- Brak iz računa je zajednica ljudi koji nikada ne mogu računati jedno na drugo.
- Oženiti se znači svoja prava prepoloviti, a obaveze poduplati.
- Sretno oženjen je samo onaj muškarac koji razumije svaku riječ koju njegova žena nije rekla.
- Brak bez djece je dan bez sunca.
- Bračna veza je visoka škola altruizma
- U braku je od logike mnogo potrebnije strpljenje.
- Dobar brak bi bio između slijepa žene i gluha muškarca.
- U dobrom braku je briga polovična, a veselje podvostručeno.
- Brak je nešto zbog čega se čovjek uvijek kaje, bilo da ga sklopi ili ne sklopi.
- Tko se iz ljubavi oženi, taj po noći uživa, a po danu jadikuje.
- Ako ideš u rat, izmoli jedan očenaš; ako se otpremaš na more, izmoli dva; a ako se ženiš, izmoli tri.
- Glavni razlog svih razvoda je bilo i ostalo vjenčanje.
- Najopasnija hrana je torta. Svadbena.

Kako biste vi definirali brak?

- Žene i muškarci su također teme o kojima se često govori i, također, i u pošalicama:
- Emancipirana žena je žena koja i prije i poslije braka ima zanimanje.
  - Lijepa žena je raj za oči, pakao za dušu, čistište za džep.
  - Ako odgajaš muža, odgajaš samo njega. Ako odgajaš ženu, odgajaš čitavu njezinu obitelj.
  - Lijepa žena je kao slabo utvrđeni grad; lako se zauzima ali se teško brani.

-Ljepota ima lijepo lišće, ali gorke plodove.
-Dovoljno je lijepa ako je dovoljno dobra.
-Ako vas žena pobjeđuje u tenisu, promijenite sport. Ako vas žena pobjeđuje u boksu, promijenite ženu.
-Postoji samo jedno sto je skuplje nego žena — bivša žena.
-Ko mrzi žene, zapravo je prema njima galantniji od onoga koji ih voli; onaj ih, naime, smatra nesavladivima, a ovaj se još nada da će s njima izići na kraj.
-Kad nas ljube, žene nam opraštaju sve, čak i naše zločine. A kad nas ne ljube, ne opraštaju nam ništa. Čak ni naše vrline.
-Ko može upravljati jednom ženom, može upravljati i jednim narodom
-Žena je muškarcu ono, što on iz nje učini.
-Žene misle kao kraljevi, da im sve dugujemo.
-Svi vragovi pakla nisu tako opasni kao uvrijeđena žena.
-Kako god okreneš, žena je uvijek žrtva.
-Muškarac je najslabiji kad mu lijepa žena šapuće da je snažan.
-Još nisam čula da je muškarac pitao za savjet kako uskladiti posao i obitelj.
-Kad ugleda ženu muškarac postane lovac. Kad ulovi ženu, muškarac postane plijen.
-Ako muž ženi otvara vrata od auta ili mu je novi auto ili mu je nova žena.
-Jednoj ženi treba 20 godina da od sina napravi muškarca, a drugoj samo 20 minuta da od njega napravi budalu.
-Žene se pred udarcima sudbine povijaju, a muškarci lome.
-Muškarci priželjkuju sve ono što nemaju, a žene samo ono što imaju druge žene
-Uzimamo žene zbog onoga što nisu, a kasnije ih napuštamo zbog onoga što one jesu. Nisu one krive što mi ne znamo što hoćemo!
-Oprezno s muškarcem koji podržava oslobođenje žene, mora da se takav sprema živjeti od njezine plaće.
-Kad su oči žene zamagljene suzama, onda je muškarac taj koji ne vidi jasno.
-Muškarci uvijek žele biti ženina prva ljubav. Žene su u tome profinjenije: žele biti njihova posljednja ljubav!
-Ja samo želim što svi muškarci žele, ja samo želim više.
-Ako su muškarci od ovog svijeta napravili toliko zbrku, njih su ipak rodile žene!

Prema tome, svako ima svoj dio odgovornosti.
-Muškarac, kad se ženi očekuje da će imati kurvu u krevetu, domaćicu u kuhinji, damu na ulici. Ponekad mu se dogodi da ima kurvu na ulici, damu i kuhinji a domaćicu u krevetu.

Što biste vi kazali o ženama?

Što biste vi kazali o muškarcima?

Načine komunikacije moguće je objasniti na puno načina, ovo je samo jedan od njih:

Svatko u sebi sadrži jednu djevojčicu ili dječaka, tj. jedno dijete.

Skupinu podataka o onome što smo vidjeli, čuli, osjetili i razumjeli definiramo kao *Dijete* (D). Budući da dijete u

najosjetljivijem razdoblju ranih doživljaja još nije naučilo govoriti, ono reagira osjećajima.

To je zapravo mnogostruko najvrijedniji dio ličnosti jer su u njemu sadržani, nagoni – intuicija, kreativnost, spontanost, i uživanje. Ali to je istodobno i najnezaštićeniji i najranjiviji segment ličnosti. Frustracija i neugoda zato će u pravilu aktivirati dijete u nama.

Nažalost, komunikacija odraslog s odraslim iz pozicije djeteta, može biti štetno manipulativna.

Svatko u sebi nosi svoje roditelje.

Sve što su roditelji činili a dijete vidjelo, što su govorili a dijete čulo *snimljeno* je u segmentu ličnosti *Roditelj* (R). Kada je aktiviran, osoba reagira kao što bi reagirao njegov roditelj ili kao što su njegovi roditelji željeli da reagira.

Njegova je funkcija dvostruka – roditelj u čovjeku omogućuje da i on sam funkcionira kao roditelj svojoj djeci a s druge strane mnoge stvari radi automatski kako to određuje roditelj u nama – higijenske navike, društvene norme i sl. Tako se na te aktivnosti, koje su roditelji u nama *uhodali*, ne troši vrijeme i energija koju traži razmišljanje, izbor i donošenje odluka – rade se automatski.

Nažalost, komunikacija odraslog s odraslim iz pozicije roditelja, može biti štetno manipulativna.

Svatko u sebi ima jednog odraslog

Odrasli (O) aktivno i objektivno procjenjuje situacije kao rezultat vlastitih misaonih procesa i zapažanja. Podatke, sadržane u *Roditelju* i prohtjeve sadržane u *Djetetu* usklađuje s realnom situacijom, procjenjuje vjerojatnosti, bira alternative, preuzima odgovornost.

EGO STANJE: Sustav osjećanja praćen odgovarajućim skupom oblika ponašanja.

Ličnost se, sasvim pojednostavljeno, sastoji od navedena 3 segmenta. Optimalno funkcionira kad su ova 3 segmenta u zdravoj ravnoteži.² Dodali bismo da načini komunikacije koji nisu manipulativni podrazumijevaju da Odrasli u nama ima uvida i da može kontrolirati Dijete i Roditelja.

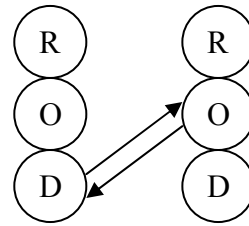
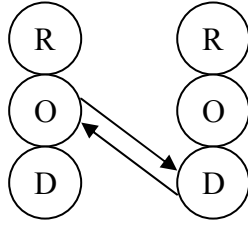
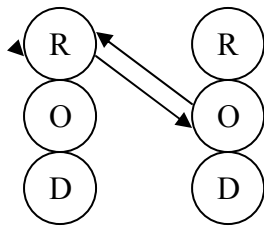
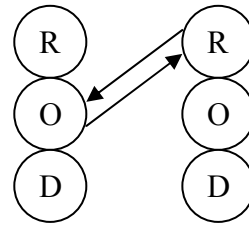
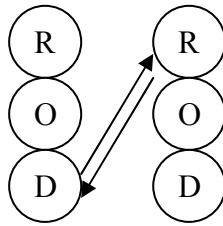
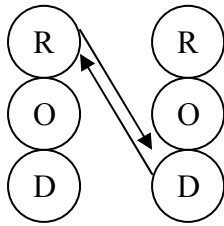
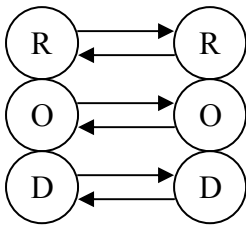
Kako biste opisali 'dijete' u sebi?

Kako biste opisali roditelja u sebi?

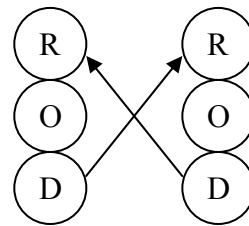
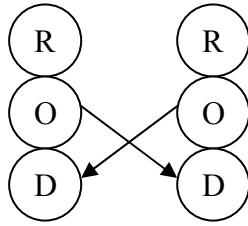
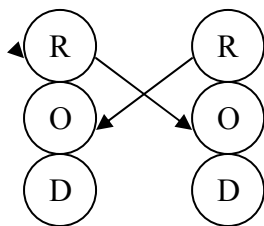
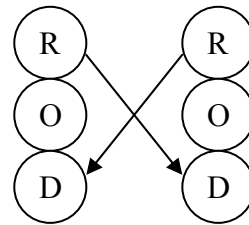
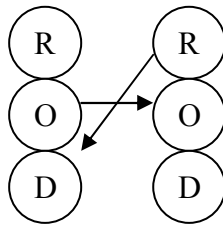
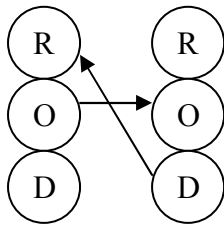
Kako biste opisali odraslog u sebi?

² (Definicije segmenata ličnosti i shematski prikazi preuzeti iz: E. Berne: *Games People play*. Random House Inc.; NY, 1964. i Th. A Harris: *Ja sam OK — Ti si OK*. V:B:Z. d.o.o., Zagreb, 1998.)

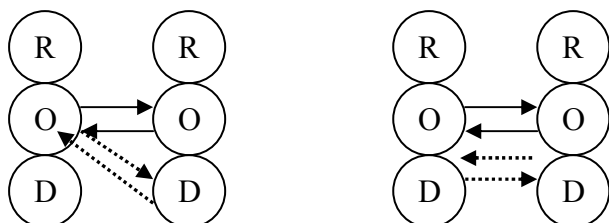
Komunikacija – KOMPLEMENTARNE TRANSAKCIJE između roditelja, djece i odraslih, koji to u stvarnosti jesu. Tako R razgovara s R ili D, O s O, R, ili D, D s R, O, ili D.

Komunikacija – KONFLIKTNE TRANSAKCIJE između roditelja, djece i odraslih u nama, dok su u stvarnosti nešto drugo. Ovdje osoba razgovara iz jedne od vlastitih stvarnih ili odabranih pozicija s osobom koja s njom razgovara iz neke druge od mogućih vlastitih stvarnih ili odabranih pozicija. Tako se npr. O obraća drugom O kao R D, dok se ovaj iz pozicije O obraća O.

SKRIVENA/MANIPULATIVNA KOMUNIKACIJA tj. ona komunikacija koja na površini izgleda drugačije nego što je. Usmjerena je na to da se manipulativni odrasli, jedan ili oboje prikažu kao oni koji ne pribjegavaju manipulativnim modelima komunikacije i na prikrivanje sukoba kako bi se lakše provela skrivena namjera.

TKO SU MANIPULATORI

Nasilnost može biti otvorena (izravna — postizanje cilja izravnim fizičkim ili verbalnim napadom) ili prikrivena (pasivna — postizanje cilja vješto prikrivajući namjeru, suptilno i prevarantski). U osnovi su manipulatori prikriveni nasilnici.

Ovdje se bavimo manipulacijom u braku, dakle pasivnom nasilnošću. Pasivno nasilne osobe manipulirajući i kontrolirajući druge rješavaju svoje životne probleme i postižu što žele u životu.

Manipulatorova nasilnost nije očigledna. Možemo imati osjećaj da se bore za nešto, da nas nastoje savladati, nadjačati, učiniti da radimo što oni hoće ali teško možemo njihov postupak definirati kao napad. Često možemo imati osjećaj da su žrtve.

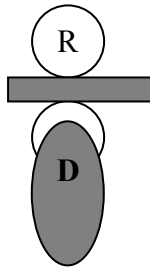
Osim ako smo i sami manipulatori, teško se možemo oduprijeti. Pri tom treba napomenuti da manipulatori dobro paze pri izboru partnera — iznimno rijetko vezat će se uz manipulativnu osobu jer od početka prepoznaju da s njim/njome teško mogu igrati svoje *igre i igrice*.

Pri suprostavljanju manipulaciji treba imati na umu:

- Manipulator često bolje i od vas prepoznaje vaše slabosti i u čemu ste ranjivi i to koristi.
- Ako vam vaši osjećaji govore da ste izmanipulirani i da imate posla s bezdušnom osobom koja vas iskorištava onda je to pouzdanije nego ono što vam govori razbor.
- Spoznavanje kako i kada vas manipulator tuče prikrivenim taktikama prvi je korak prema izbjegavanju manipulacije.
- Manipulativne osobe počet će vas uvažavati ili barem ostavljati na miru tek onda kad više ne budete nasjedali na njihove manipulacije.
- Najvještije manipulativne osobe teško ćete prepoznati kao takve, samo ćete iznenada otkriti kako se ponašate ili činite nešto što nikad niste željeli ili što uopće nije u vašem načinu ponašanja. Njima ćete i sami ići na ruku. Tek će vas osjećaj da tu nešto ipak nije u redu, upozoriti na to da ste izmanipulirani. Ponekad se ni to neće dogoditi.

Važno je da se, kad uočite da ste izmanipulirani, ne počnete ljutiti i reagirati iz bilo koje pozicije osim pozicije Odraslog — što podrazumijeva preuzimanje odgovornosti za situaciju u kojoj se niste uspješno obranili od manipulacije i spremnost da sljedeći puta primjerenije

reagirate, a ne na način koji se grafički može prikazati ovako:

METODE MANIPULACIJE³

1. Poricanje (npr.: tvrdnje da se nešto nikad nije dogodilo ili da se ne sjećaju).
2. Selektivna nepažnja (npr.: prave se da nisu čuli ili vidjeli nešto što bi ih omelo u zacrtanom načinu postizanja cilja).
3. Racionalizacija (npr.: izmišljanje razumnih objašnjenja za vlastita nerazumna ponašanja)
4. Diverzija (npr.: skretanje s teme jer im je tobož nešto jako važno palo na pamet).
5. Laž (npr.: kreiranje najnevjerovatnijih laži, najbolje funkcionira s natruhama istine).
6. Prikriveno zastrašivanje (npr.; sve rečenice tipa "ako ti... morat ću..." čak i kad namjeravate učiniti nešto sasvim bezazleno i razumno).
7. Nametanje osjećaja manje vrijednosti (npr.: "I sam/a znaš da to ne možeš").
8. Posramljivanje (npr.: "Pomisli samo kad si... [slijedi nešto za što je jasno da se sugovornik time ne ponosi]).
9. Izigravanje uloge žrtve (npr.: "Pogledaj što si mi učinio/učinila").

10. Okrivljavanje žrtve (npr.: "Ti si me izazvao/izazvala da se moram ovako ponašati.").

11. Izigravanje uslužnosti (npr.: Evo, napravila/napravio sam ti čaj, vidiš kako se za tebe skrbim, a ti...")

12. Zavođenje — šarmiranje (podtekst: 'Vidiš kako sam zgodan/zgodna, kako možeš to od mene tražiti?!).

13. Projiciranje krivice (npr.: "Kaznu za krivo parkiranje platili smo zato što si ti insistirala da moramo požuriti pa sam krivo parkirao ", ili "Evo, sad sam se na djecu izvikala zato što si me ti iznervirao.").

14. Minimizacija (npr.: "Briga za djecu dok sam na putu? Ma daj, to su već djeca koja se sama za sebe brinu veći dio vremena. Samo im treba reći što ima u frižideru.. ", ili: "Što, omaljao si stan, i to je sad nešto? Pa to ti je samo fitnes da ne moraš ići u teretanu.").

NEKE MANIPULATIVNE BRAČNE IGRE — koje se, tijekom i nakon razvoda, igraju s još više žara

Da nije bilo tebe...

Draga moja/dragi moj...

Aha, sad te imam, smeće jedno...

Samo ti želim pomoći...

Samo želim da živimo normalno...

Hvatanje za riječ

Šeptlja

Što ste vi divni...

Što ti ne — da, ali...

Vidi što sam napravio/la zbog tebe...

Vidiš da sam se trudio/la...

Primjeri:

DRAGA MOJA/DRAGI MOJ — manipulativno urušavanje samopoštovanja i nametanje osjećaja krivnje

³ preuzeto iz: Dr. George K Simon: *In Sheep's Clothing. Understanding and Dealing with Manipulative People.* Amazon.com. 2008.

Primjer I.:

Vaš primjer?

"Draga moja i sama znaš da si loša kuharica ali vidiš kako te volim — pojedem sve što skuhaš!"

-Odgovor *djeteta roditelju*: "Pa znaš da se trudim, tebi nije lako udovoljiti" (pocrveni i u sebi pomisli kako bi se zaista trebala bolje potruditi).

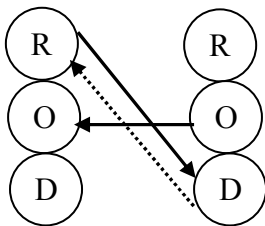
-Odgovor *odraslog odraslom*: "Istina, ja uopće i nisam kuharica, već (pravnica, nastavnica, liječnica, sutkinja, odgajateljica, soc. radnica etc.), idemo se dogovoriti kako ćemo te poslove podijeliti."

Primjer II.:

"Dragi moj, vidiš koliko te volim iako je svakom jasno koliko malo zarađuješ. Ne možeš poreći da su se mnoge moje prijateljice puno bolje udale."

-Odgovor *djeteta roditelju*: "Ah ti stalno nešto prigovaraš, ma to je samo loša faza u mom životu, nastojat ću naći još neki honorarni posao."

-Odgovor *odraslog odraslom*: "Da, posve si u pravu. Idemo se dogovoriti kako ćemo podijeliti odgovornost za prihode obitelji."

Ako *žrtva* reagira s razine djeteta, bilo buntovnog, bilo nesigurnog, manipulacija glatko teče dalje, zato smo tu reakciju obilježili točkastom strelicom. Ako *žrtva* aktivira svog odraslog komunikacija se prekida. Manipulator mijenja temu jer cilj: prikazati prisutnima sebe kao *žrtvu*, posramiti partnera i nametnuti mu osjećaj krivnje, nije postignut.

DA NIJE BILO TEBE

Primjer I.:

"Da nije bilo tebe, dovršila bih studij i imala vlastiti prihod (bolje plaćeno radno mjesto). Mogla bih si napokon priuštiti (automobil, novi namještaj, putovanje u neku zanimljivu destinaciju, atraktivnu garderobu etc.), ali sam se odrekla karijere radi obitelji."

Odgovor 1. "Jesam li te ja natjerao da se za mene udaš? Nek ti starci to sve nabave."

Odgovor 2. "Žao mi je, ali možda još uvijek nije kasno. Idemo se dogovoriti i organizirati kako bi ti mogla nastaviti svoj studij. S moje strane imaš bezrezervnu podršku."

Primjer II.:

"Da nije bilo tebe gdje bi mi bio kraj? Mogao sam dobiti stipendiju za inozemstvo. Ovako radim ovaj ušljivi posao i svakodnevno me gnjave ljudi koji manje znaju od mene."

Odgovor 1. "Jesam li ti ja za to kriva?"

Odgovor 2. "Žao mi je, ali naše je vjenčanje bilo i tvoj izbor, a odluka da se zaposliš tu gdje radiš bila je tvoja odluka. Ako misliš da možeš naći bolje rješenje

trebamo se dogovoriti kako ćemo se u tom slučaju organizirati kako bi nastavio sa svojim napredovanjem u karijeri, s moje strane imaš bezrezervnu podršku."

Vaš primjer — kako ste reagirali?

Primjer III.:

"Susjedi muž kuha i skrbi i za ostale kućanske poslove. Ja sve moram sama, i djecu, i kuhanje i veš — ti samo dođeš s posla, digneš noge i primiš se novina i televizije."

Odgovor 1. "Je, kad je tvoj posao lakši i manje se umoriš. Ne pitaš kad ja omaljam cijeli stan dok si ti na moru s djecom, ili kad provedem cijelu subotu popravljajući auto. I smeće bacam, ali ti to ne vidiš. I kupnju obavljam."

Odgovor 2. "Idemo sjesti i staviti na papir sve poslove koje ti i ja obavljam za obitelj pa se onda dogovoriti što će sljedeći tjedan biti čiji posao. Vidjet ćemo kako to ide i mijenjati dogovor ako bude trebalo."

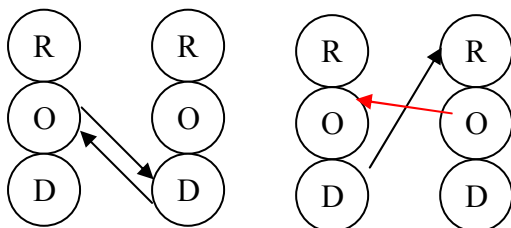
Jeste li mogli pozitivnije reagirati? Kako?

Primjer IV.:

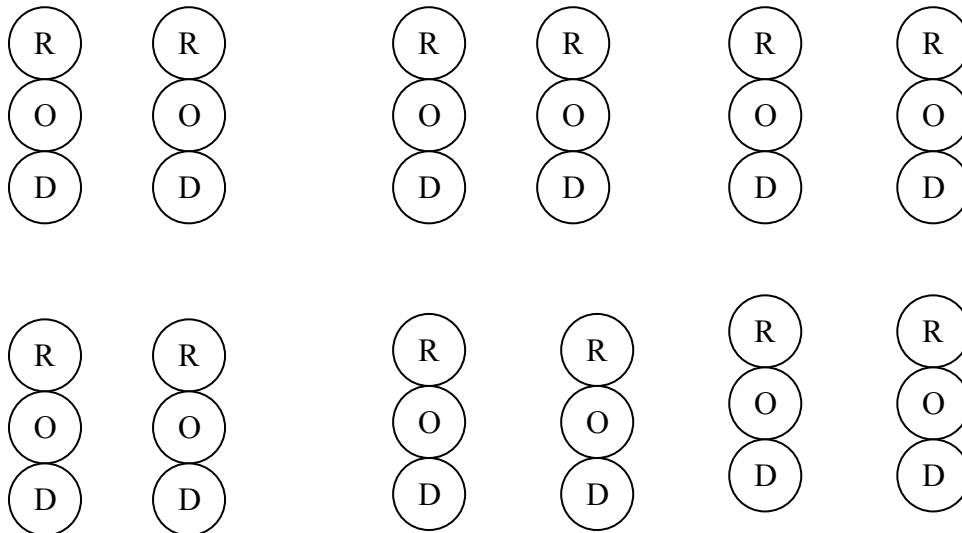
"Opet hraniš dijete kašicama. Jučer sam čitao da su štetne. Ne bi to trebala raditi. Zar ne možeš nešto skuhati za to dijete?"

Odgovor 1. "Tebe sve smeta, a ne pitaš kako ja izdržavam dok si ti na poslu. Osim toga, od kad si ti takav stručnjak za prehranu djece?"

Odgovor 2. "Idemo se dogovoriti da sad ti uzmeš porodiljni—očito sam se već umorila od svega, a i dijete bi rado provodilo više vremena s tatom."

Opišite **IGRU** iz vlastitog iskustva. Prikažite ju grafički koristeći različite boje strelica za vaše i za reakcije partnera. Zatim trećom bojom obilježite vlastite reakcije koje bi omogućile dogovor i spriječile dalju manipulaciju.

Manipulacije u braku nastavljaju se s još većom žestinom nakon prekida bračne zajednice. Dijete se koristi kao taoc i štit u najnevjerovatnijim pokušajima diskreditiranja i kažnjavanja bivšeg partnera, posebice ako je ovaj iskreno zainteresiran za dijete.

Upošljava se vojska podrške, od članova uže i šire obitelji i prijatelja, do djelatnika institucija. Ako je manipulator dobar, nikome od uvojačenih suboraca nije lako

uvidjeti što se zapravo događa, pa svi zajedno rade na štetu djeteta, a u korist manipulatora.

Štetu koja se ovim nanosi djetetu i vama često uopće nije moguće umanjiti ili nadoknaditi. U svemu tome ste zapravo često sami, ali to ne znači da trebate odustati. A to što ste odgovoran ili neodgovoran roditelj, ne umanjuje odgovornost sustava za zaštitu prava vašeg djeteta. Pišite im.

4. Protuotrov razvoda 1

Manipulacije u braku često se lome i na djeci. Ali se uvijek, s kratkoročnim i/ili dugoročnim štetnim posljedicama za djecu, lome na djeci ako su roditelji u razvodu ili su se razveli.

Otrov razvoda (manipulacija djetetom/djecom radi postizanja vlastitih ciljeva osvećivanja ili kontroliranja života bivšeg partnera) nalazi se u različitim koncentratima. U blagom obliku sastoji se od povremenog okrivljavanja i ocrnjivanja drugog roditelja. U svojim jačim oblicima sastoji se od potpunog ispiranja mozga. Svaki od ovih oblika zahtijeva različit protuotrov.

Roditelji nisu jedini cilj ocrnjivanja, blaćenja i ispiranja mozga. Bake i djedovi, a katkada i cjelokupna šira obitelj, također su cilj. Ovaj problem ne poznaje razlike po spolu. Žene i muškarci u ulogama roditelja, poočima i pomajki, teta, ujaka i stričeva, pa čak i kućni ljubimci, svi su izloženi. A u svim tim slučajevima pate djeca. Provodi ga roditelj koji se osjeća povlaštenim da to može činiti. Povlaštenost mu daje neučinkovit sustav skrbi za zaštitu prava djece. Ponekad i vaša naivnost, pasivnost ili vaše krive reakcije, koje se koriste protiv vas da bi se ocrnjivanje još sustavnije provodilo, a kad se radi o sustavu, da bi se opravdala neučinkovitost sustava.

Razvod ne oštećuje djecu uvijek. No kad su djeca ulovljena u unakrsnu vatru roditeljskog neprijateljstva, on to obično čini. Povređuje ih čak i kad stoje po strani i promatraju kako roditelji izmjenjuju napade. Još ih više povređuje kad ih roditelji uvojače kao suborce. A najviše ih povređuje kad se jedan roditelj bavi sustavnom kampanjom okretanja djece protiv drugog roditelja. (Warshak, 2008).

Djeca stavljaju svoje roditelje na pijedestal i onda se gorljivo opiru tome da se taj pijedestal prerano sruši. Kad vam vršnjaci napadnu roditelja, njegovu čast je jednostavno zaštititi. Kad napad dolazi od

drugog roditelja, situacija postaje komplicirana. Ako se dijete pridruži kritizirajućem roditelju, slika drugog roditelja trpi štetu. Ako se suprotstavi kritizirajućem roditelju, djetetova slika o tom roditelju trpi štetu. Čak i ako pokuša ostati po strani sukoba, osjeća se krivim što nije zaštitilo jednog ili oba roditelja i taj ga sukob lojalnosti roditeljima dovodi u takav jad da s vremenom dijete popušta i priklanja se jednom od roditelja, naravno, onom koji ima poziciju moći, dakle onom s kojim živi, od kojega više strahuje.

Konvencionalni savjet u slučajevima kad vas drugi roditelj pred djetetom ocrnjuje i blati je — ne činiti ništa. Psiholozi i psihijatri upozoravaju roditelje da izbjegavaju kritiziranje drugog roditelja pred djecom. Strahuju da bi takvo kritiziranje moglo, krivim tumačenjem, značiti 'odgovor na vatru vatrom' i rezultirati većom štetom za djecu.

Može li se nešto postići činjenjem ničega kad roditelj truže odnose između djece i drugih članova obitelji? Ne.

Zašto? Zato što na taj način ostavljamo djecu da sama rješavaju problem s kojim se ni većina odraslih ne može lako nositi.

U tim slučajevima šutnja nije zlato.

Napišite što negativno govorite o drugom roditelju ili što planirate objelodaniti djeci u vezi s drugim roditeljem.

3. Šteti li im ako to ponašanje ne komentiram? Kako?

Sad to što ste gore napisali provucite kroz sljedeći test:

Test:⁴

1. Koji je moj pravi razlog zašto bih ovo rekao/rekla djeci?

4. Kako će djeci pomoći ono što im se spremam reći i/ili objelodaniti?

2. Šteti li mojoj djeci ponašanje koje komentiram ili se spremam komentirati? Kako?

5. Jesu li moguće koristi veće od mogućih rizika od kad djeca saznaju ono što im se spremam reći/objelodaniti?

---

⁴ Prema Warshak, 2008.

6. Da sam još uvijek u sretnom braku, i da želim zaštititi odnos djece s njim ili s njom, kako bih postupala/postupao u ovoj istoj situaciji?

"On se samo trudi da se prikaže dobar." dijete navodi mamine riječi o tati, za tate:

"Ona se o tebi ne skrbi dobro, ponaša se kao da si mala beba." dijete navodi tatine riječi o mami, za mame:

Ako ste cilj ocrnjivanja drugog roditelja, kako biste pomogli djetetu koje čuje/govori sljedeće, a da mu to bude od pomoći:

"Ne možemo ići na izlet ovaj vikend. Moram raditi jer tvoja mama troši previše novca." dijete navodi tatine riječi, za mame:

"Marko je na telefonu, želite li s njim razgovarati ili da mu kažem da ste zauzeti?" mamine riječi kad tata Marko nazove djecu telefonom, za tate:

"Tata, zašto si oženio kurvu?" pitanje 7-godišnjeg dječaka koje je uputio ocu, za tate:

"Zašto ste se razveli?" pitanje djeteta mami i/ili tati

"Ma, Marija pretjeruje s tim pranjem ruku." dijete navodi tatine riječi o majci, za mame:

Možete dodati sami iskustvo i svoju reakciju kad ste od djeteta čuli ocrnjivanje sebe, ili ste to čuli pred djetetom i kako je to djetetu pomoglo ili štetilo?

"Vaš otac više skrbi o svojoj djevojci nego o vama." dijete navodi mamine riječi tati, za tate:

Usporedite svoje reakcije s testom s prethodne stranice. Ako je test pokazao da ne činite dobro djetetu, mijenjajte svoje ponašanje. Ako je pokazao da dobro postupate, nastavite s podrškom djetetu.

5. Protuotrov razvoda – 2

Da bismo odabrali najučinkovitiji protuotrov za otrov razvoda kojemu djeca mogu biti izložena i kad roditelji žive zajedno, a u konfliktnim razvodima gotovo redovito, prvo je nužno prepoznati je li na djelu otrov razvoda, ili je odbijanje kontakta s drugim roditeljem rezultat teškog zlostavljanja i zanemarivanja. Također je važno prepoznati motive roditelja koji truje odnos djeteta s drugim roditeljem i time ga otuđuje od tog roditelja te okolnosti kojima se pogoduje trovanju djeteta i otuđenju od jednog roditelja. Valja napomenuti da je otrov razvoda iscrpljujući za žrtvu — roditelja protiv kojega je usmjeren, ali je za dijete poguban.

Osim što u djetinjstvu i adolescenciji ova djeca gube značajni odnos s jednim roditeljem, kad odrastu, često su u dubokom sukobu s roditeljem — otuđiteljem, a poneka im to nikad ne oprostite. Tako ostaju bez oba roditelja. Naši prijedlozi nisu konačni — vi ćete sami najbolje znati kako pristupiti vlastitom djetetu, najvažnije je da djetetu ne uskratite pomoć u prevladavanju unutarnjeg sukoba.

Ovo je, između ostalog i radna bilježnica kojoj je svrha sažetak ponašanja djeteta, vaših reakcija na ponašanja djeteta, ponašanja drugog roditelja te vaših reakcija na ta ponašanja. Kad ste to sagledali, imate prostora za planiranje mogućih promjena. Jasno je da od stalno jednakog ponašanja najčešće ne možemo očekivati različite rezultate. Ako nismo zadovoljni rezultatima onoga što činimo i ako ne možemo mijenjati druge, valja mijenjati sebe i ono što činimo, pa time postići i drugačije rezultate.

Dijete iskazuje otrov razvoda na sljedeće načine:

Mržnjom

Beznačajnim objašnjenjima za mržnju

Lažnim optužbe za zlostavljanje

Polariziranje, roditelja (splitting, jedan je roditelj crn, drugi bijel)

Papagajskim ponavljanje za odraslima

Objavom neovisnosti

Mržnjom prema svima i svemu povezanom s tim roditeljem

• Mržnja

Djecu pod utjecajem otrova razvoda prepoznamo po tome što:

- izvikuju pogrde jednom roditelju, kako bi ugodila drugom roditelju koji podržava njihovo *pravo da se izraze*;
- izbjegavaju roditelje, ne pozdravljaju ih, izbjegavaju razgovor i pogled i odlaze bez pozdrava;
- pokazuju sve vrste sadistički surovih ponašanja prema roditelju, ne izražavajući ni najmanji osjećaj krivnje ili kajanja.

Što se lošije ponaša prema roditelju, dijete samo sebe više mora uvjeriti da roditelj zaslužuje takvo loše ponašanje. Time dijete samo sebe štiti od unutarnjeg nemira zbog lošeg ponašanja. Na ovaj se način otuđenje od roditelja prema kojem se dijete loše ponaša, samo sobom hrani i uspostavlja. To se događa zbog naše sklonosti usklađivanja našeg vjerovanja s ponašanjem, koja pomaže smanjivanju nesigurnosti, nedosljednosti i sukoba. Zato, ako djelujemo na način koji nije u skladu s našim vjerovanjima, možda promijenimo vjerovanja pa i viđenja situacije. I to radimo kao odrasli odgovorni ljudi. Jasno da je dijete još podložnije, zato što se dijete, zbog svoje nezrelosti teže nosi sa sukobom i unutarnjim neskladom.

Poznat je primjer rješavanja kognitivnog nesklada učinak Ben Franklin. Franklin

(1996.)⁵ je na svoju stranu pridobio političkog protivnika koji je prema njemu često pokazivao posebnu netrpeljivost i bio neugodan, tako da je od njega tražio malu uslugu — posudbu knjige. Nakon toga je protivnik odlučio razriješiti nesklad u vlastitim osjećajima prema Franklinu, kojega je mrzio, ali kojemu je upravo učinio uslugu. Uslugu je sebi objasnio na način da mu se Franklin zapravo sviđa, a rezultat toga je bio da ga je nakon toga uvažavao i nije prema njemu bio neugodan. Dapače, postali su i bili veliki prijatelji do konca života.

Dijete se prema meni ponaša:

Pokušat ću još:

Na to reagiram na način:

• **Beznačajna objašnjenja za mržnju**

Većina će djece koja mrze roditelje kao razlog navesti beznačajne pritužbe koje nikako ne mogu biti razlog ovakvih njihovih osjećaja. *"Mama mi uvijek kaže da operem ruke prije jela, zato ne želim biti s njom."* *"Tata stalno s nekim karticama kupuje gorivo na benzinskim crpkama, zato ne želim biti s njim."* *"Tata je prava kukavica."* *"Tata me telefonskim pozivima ometa dok se igram."* Roditelj otuđitelj obično prihvaća takve apsurdne pritužbe kao razumna objašnjenja zašto dijete ne želi biti u vezi s drugim roditeljem (prema: Warshak, 2008).⁶

Što učiniti?

Kontrolirajte se — nemojte se početi braniti, ili s djetetom raspravljati o tome je li njegovo ponašanje utemeljeno.

Zadržite kontakt s djetetom — bez obzira na sve, insistirajte na redovitim neometanim kontaktima.

Ponašajte se 'kraljevski' — povremeno je potrebno neke sitnice zanemariti i zaboraviti.

---

⁵ Franklin, Benjamin (1996). *The Autobiography of Benjamin Franklin*. Courier Dover Publications. [ISBN 0486290735](#)

---

⁶ Richard Warshak (2008): *Otrov razvoda*, Algoritam, Zagreb

Ne ulazite u raspravu o razlozima mržnje – nemojte početi s "to ti je sigurno rekla/rekao tvoja mama/tata..."

Dijete za svoje ponašanje daje sljedeće razloge:

Reagiram na način:

Pokušat ću još:

• Lažne optužbe za zlostavljanje

Izvjestan postotak djece daje takve razloge za mržnju kakvi su u krugovima obiteljskog prava poznati kao *nuklearno oružje* parnice za pravo s kojim će roditeljem dijete živjeti: optužbe za fizičko ili seksualno zlostavljanje. Detalji takve optužbe za zlostavljanje nadilaze vjerojatnost. Čak i kada istraga utvrdi nevinost optuženog roditelja, djeca i drugi roditelj mogu nastaviti s optužbama za zlostavljanje.

Neka su djeca svjesna da daju lažne prijave. Druga preuveličavaju neki izolirani čin fizičkog spriječavanja ili discipliniranja u optužbu za fizičko zlostavljanje. A neka pak, kroz ponovljeno i sugestivno ispitivanje, bivaju manipulirana tako da zaista vjeruju da su bila žrtve zlostavljanja. Ona ne lažu svjesno. Ona vjeruju svojim lažnim pričama.⁷

Nagrađivana knjiga koju je objavila American Psychological Association pokazuje kako se djecom lako može manipulirati da bi lažno prikazala da su im se dogodile loše stvari.⁸ U knjizi je navedena studija gdje se od djece tražilo da razmišljaju o tome jesu li im se ikad dogodili različiti događaji kao npr. da im se prst pričepio u mišolovku, pa su išla u bolnicu da im se mišolovka skine s prsta.

Nakon deset seansi, više od polovice djece ispričalo je izmišljene priče o incidentu s mišolovkom iz svog života. Njihove su priče bile toliko detaljne, da stručnjaci nisu mogli razlučiti koji su se događaji zaista dogodili, a koji nisu. Čak i nakon što su istraživači djeci rekli da se neki događaji nikada zaista nisu dogodili, mnoga djeca su nastavila ustrajati na tome da se sjećaju izmišljenog događaja.

Blush & Ross, (1987.)⁹ našli su sljedeći obrazac lažnih optužbi u Sjedinjenim

⁷ Isto

⁸ Ceci & Bruck: *Jeopardy in the Courtroom*
⁹ Blush, G. L. & Ross, K. L. (1987). *Sexual allegations in divorce: The SAID syndrome. Conciliation Courts Review*, 25(1).

Državama — nemamo saznanja o sličnim vjerodostojnim istraživanjima u Hrvatskoj:

1. Optužbe izranjaju nakon rastave kad započne pravna bitka.
2. Postoji povijest obiteljske disfunkcije s neriješenim sukobom razvoda i prisutnim prikrivenim problemima.
3. Ženski je roditelj (najčešći optužitelj) često histerična ličnost, ili s graničnim poremećajem ličnosti, ili je ljutit, defenzivan i opravdava se.
4. Muški je roditelj (najčešći optuženi) u pravilu pasivan, brižan i nedostaju mu 'macho' osobine.
5. Dijete je tipično žensko mlađe od osam godina.
6. Optužbe izranjaju od strane roditelja s kojim dijete živi.
7. Majka odvodi dijete 'stručnjaku' koji potvrđuje zlostavljanje i utvrđuje da je otac zlostavljač.
8. Sud na navode stručnjaka reagira prekidom ili ograničavanjem susreta.

Među lažnim optužiteljima uvjerljivo prednjače žene. U studiji Wakefield i Underwager¹⁰, od 103 lažne optužbe za seksualno zlostavljanje, samo su u četiri slučaja to bili očevi, ostalo su bile majke.

Ross i Blush (1990.)¹¹ pak u svom radu zaključuju da su roditelji koji su lažno optuživali češće imali poremećaj ličnosti, kao što je histrionski, granični, pasivno-agresivni, paranoidni, ili nespecificirani. Samo u jedne četvrtine nije nađena

^{10 1} Ovo je istraživanje bilo prezentirano na Šestom godišnjem simpoziju forenzične psihologije u Las Vegasu, Nevada, 13. ožujka 1990., na Drugoj godišnjoj konferenciji Američkog psihološkog društva u Dallasu, Texas, 9. lipnja 1990. te na 98. godišnjoj konferenciji Američkog udruženja psihologa u Bostonu, Massachusetts, 14. kolovoza 1990.

* Hollida Wakefield i Ralph Underwager su psiholozi u Institutu za psihološke terapije (Institute for Psychological Therapies), 5263 130th Street East, Northfield, MN 55057-4880

¹¹ Blush, G. L. & Ross, K. L. (1990). Investigation and case management issues and strategies. *Issues in Child Abuse Accusations* (2) 3.

psihopatologija. Za usporedbu, većina osoba u kontrolnoj skupini i skupini optuženih, procijenjeni su kao normalni. Od poremećaja ličnosti u skupini roditelja koji su lažno optuživali, oko jedna trećina je bila histrionskih ili nespecificiranih poremećaja ličnosti s histrionskim značajkama.

Srednja vrijednost MMPI triju skupina nije odražavala ove razlike u dijagnozi. Visoka razina defenzivnosti u MMPI, posebice u skupini roditelja optužitelja, značila je da mnogi od MMPI rezultata nisu mogli biti korišteni kako bi se donio zaključak o psihopatologiji. Defenzivni skup odgovora nije neobičan u osoba koje se, kao dio procjene roditeljske podobnosti, testira s MMPI. Osim toga, ne postoje znanstvena istraživanja koja dokazuju da bi ovaj test bio relevantan za dokazivanje ili odricanje roditeljske sposobnosti.

Drugi je razlog zašto se poremećaji ličnosti skupine optuživača nisu odrazili na srednju vrijednost njihovih MMPI rezultata taj što je poremećaje ličnosti, iako su relativno česta pojava, teško utvrditi, a pacijenti koji ih imaju, pokazuju širok raspon različitih ponašanja. Ovo se pokazuje čak i unutar datog poremećaja ličnosti (tj. granični, histrionski, paranoidni), što znači da se može naći različitih kodnih oznaka u datom poremećaju ličnosti. Ovo se posebno odnosi na histrionske ličnosti. Morey and Smith, (1988.) izvještavaju da se MMPI nije pokazao uspješnim u identificiranju histrionske ličnosti jer je distribucija kodnih oznaka za ovaj poremećaj široko raspršena.

Također, ne treba zanemariti ni ulogu mržnje u razvoju lažnih optužbi za seksualno zlostavljanje djece. Mržnja može biti značajna i moćna. Do sad ne postoji zadovoljavajući način mjerenja ili procjene modela mržnje.

Prijedlog tipologije

Na temelju podataka, pojavljuju se četiri kategorije roditelja koje se preklapaju. Roditelji koji podižu ili podržavaju lažne optužbe za seksualno zlostavljanje tijekom

razvoda ili bitke za to s kim će dijete živjeti mogu biti:

1) Visoko poremećene osobe čiji poremećaj osobnosti ometa funkcioniranje osobe, prosudbu, a ponekad i sposobnost razlikovanja činjenica i mašte. Takve su osobe često nestabilne, mušičave, impulzivne i pretjerano reagiraju. Pod stresom razvoda, skloni su pretjerano reagirati i krivo protumačiti događaje te brzopleto zaključivati o zlostavljanju.

2) Osoba (koja može i ne mora imati poremećaj ličnosti) koja je opsjednuta mržnjom i neprijateljstvom prema supružniku s kojim više ne živi ili je od njega razvedena. Ona pokušava sve što može kako bi ga povrijedila, a dijete postaje pijun u neprekidnoj bitci. Dobrobit djeteta joj je sekundarna u odnosu na bitku s prezrenim bivšim supružnikom. Sindrom otuđenja od roditelja se ovdje nalazi.

3) Osoba koja je opsjednuta mogućnošću da je dijete bilo ili može biti seksualno zlostavljeno. Možda je sama bila seksualno zlostavljena ili silovana ili je to samo pretjerana reakcija na medijsku usredotočenost na zlostavljanje. Ona može opetovano ispitivati dijete, pregledavati njezino spolovilo nakon susreta i voditi dijete raznim liječnicima. U jednom je slučaju žena postala sumnjičava kad je otac svoju kćer mlađu od godinu dana, okupao. Žena je bila uvjerenjena da je želja da okupa svoju djevojčicu značila da on ima bludan i nastran interes za nju.

4) Osoba koja reagira prilično primjereno na nejasnu situaciju tražeći profesionalno savjetovanje od terapeuta ili liječnika. Dijete može izvijestiti da se kupalo s ocem i da je dodirnulo njegovo spolovilo ili može nešto bezglavo reći, što zvuči sumnjivo. Žena se, ne želeći ovo sama rješavati, obraća stručnjaku. Ova je osoba uvijek sretna ako stručnjaci utvrde da zlostavljanja nije bilo.

Ponekad se, kad zlostavljanja nema, situacija raščisti i s vremenom zaključiti. Ali stručnjak može doći do ishitrenog

zaključka i reći ženi da je njezino dijete očito bilo seksualno zlostavljano. Susreti s ocem se prekidaju, dijete se stavlja u play ili grupnu terapiju za zlostavljane i priča se podržava i potiče, dijete, iako nije zlostavljano biva uvjerenjeno da je — posljedice za dijete su gotovo jednake kao da je zaista bilo zlostavljano. Do vremena kad je obitelj uključena u sustav više mjeseci, može postati iznimno teško dokučiti istinu. Kod ovog četvrtog tipa, žena sama može biti žrtva sustava zajedno s optuženim i s djetetom.¹²

Međutim, počnete li bivšoj partnerici/partneru sami davati dijagnoze, nećete pomoći ni djetetu, ni sebi. Ovo što ste pročitali, ima za svrhu da vam pomogne razumjeti što se događa, ne da vam pomogne bolje se nabacivati negativnim stvarima. Kako biste reagirali da ste još u braku i da želite majci/ocu djeteta pomoći u prevladavanju problema?

Što učiniti?

Tražite žurno vještačenje djeteta

Vještak treba imati iskustva sa zlostavljenom i sa iracionalno otuđenom djecom

Zahtijevajte da se kamerom snimi i dijete i vještak i to iz dva razloga:

- 1. da se dijete ne bi moralo izlagati ponovljenim ispitivanjima i**
- 2. da bi se mogao procijeniti stupanj korištenja, ili izbjegavanja sugestivnih i prisilnih tehnika intervjuiranja koje bi mogle utjecati na djetetovu vjerodostojnost i svjedočenje.**

(Imamo saznanja da je u tijeku donošenje propisa koji će ovakve procedure učiniti obveznima u RH.)

Nemojte s djetetom provoditi vlastite snimljene intervjue.

¹² Blush, G. L., & Ross, K. L. (1987). Sexual allegations in divorce: The SAID Syndrome. [Conciliation Courts Review](#), 25(1), 1-11.

Tražite i dogovorite makar i minimalne kontakte s djetetom, uz nadzor.

Dijete govori:

• Polariziranje roditelja: vi ste crni, drugi je roditelj bijeli — ili obrnuto

Djeca o roditeljima obično imaju pomiješane osjećaje. Nešto im se sviđa, a nešto ne. Čak se i djeca koju su roditelji zlostavljali mogu sjetiti pozitivnih stvari koje će reći o roditelju zlostavljaču i imaju neka lijepa sjećanja o boljim vremenima koja su provela s tim roditeljem.

Kad je dijete trovano protiv roditelja, taj je roditelj potpuno loš. Jedna je četiri i pol godišnjakinja 'spontano' objasnila zašto je tata loš, "*Kupovao mi je igračke koje nisam htjela.*" Drugi je pak roditelj potpuno dobar i dijete automatski staje na njegovu stranu. Ova djeca nekritično prihvaćaju svaku optužbu koju roditelj otuđitelj iznese protiv drugog roditelja, i usprkos očitim dokazima suprotnog.

Na to reagiram na način:

Što učiniti?

Kad ste s djetetom, svakako provodite vrijeme s drugim ljudima koji se prema vama odnose s poštovanjem i ljubavlju.

Okružite se drugom djecom koja prema vama pokazuju ljubav.

Da bi se uklopilo, dijete se može prema vama početi bolje ponašati, a pozitivno ponašanje može pobuditi pozitivne stavove.

Pokušat ću još:

Dijete se prema meni ponaša i govori:

Na to reagiram na način:

godišnja djevojčica je 'spontano' objasnila da je sasvim upućena u sudski spis i terminologiju, istina, zbog dobi, pomalo 'kreativno', ali konfuzija pokazuje pod kolikim je dijete pritiskom: "*Ako se dogodi nešto u mjeri zakona... moramo prekinuti žice da sud ne radi... ne smije se više to dogoditi... da laž prekine moj kompjuter*". Dijete je djelatnika centra za socijalnu skrb pitalo za broj mobitela od tate, a onda se predomisli i reklo "*Treba mu reći da se to više nikada ne smije ponoviti!*" Na pitanje "*Što?*" nije dalo konkretan odgovor. Desetgodišnji dječak, nakon što mu je spriječavan kontakt s ocem dulje od četiri godine, odbija kontakt "*zato što se on samo brine za svoju novu obitelj*". Šestgodišnji se dječak požalio na svoju majku, "*Stalno narušava moju privatnost.*"¹³

Pokušat ću još:

Vjerujemo da nije potrebno naglašavati da djelatnici koji su ove dječje izjave zapisali u tome nisu vidjeli što se zapravo događa djeci, već su podržali roditelja čije je riječi dijete ponavljalo. Naprotiv, smatrali su da treba smanjiti kontakt djeteta s roditeljem koji je cilj manipulacije djetetom, a trebalo je, u interesu djeteta, učiniti upravo obrnuto. To su i napisali. Sud, nemajući stručnjake koji bi ovo prepoznali, vodio je spor kao da baš tako treba činiti.

Dijete mi govori:

• Papagajsko ponavljanje za odraslima

Djeca podržavaju svaku pritužbu roditelja, ona ugrađuju riječi toga roditelja u vlastite opise i katalog pritužbi. Ovo je najočitiije kad se djeca služe neprimjerenim riječima i strukturama rečenica, ili kad izražavaju stavove koji nisu bliski djeci.

Tri i pol godišnja djevojčica čiji drugi roditelj živi u Zagrebu, koristi rječnik ljudi u već poodmakloj dobi koji se još sjećaju što je to uopće smog (a znamo da ga nema otkad gotovo da i nemamo industrijske proizvodnje), kad izjavljuje ocu "*U Zagrebu nije dobro, ima puno smoga i zrak nije čist, pa nije dobro da sam u Zagrebu, jer ću biti jako bolesna.*" Kad su je djelatnici centra za socijalnu skrb upitali zašto ne želi vidjeti oca, četiri i pol

¹³ Richard Warshak (2008): *Otrov razvoda*, Algoritam, Zagreb

Na to reagiram na način:

Ili, desetgodišnji dječak piše pismo centru za socijalnu skrb da ne želi kod tate prespavati zbog *tatinog psihičkog profila*.

Pokušat ću još:

Nakon što se uvjeri da su djeca uspješno otrovana, roditelj otuđitelj može ublažiti trovanje i pretvarati se da cijeni važnost odnosa djece s odbačenim roditeljem, ali *"dijete ne želi"*, *"mora se poštovati dječji izbor"*, ili *"ja mu kažem idi mam/tati, ali on neće ni čuti, ne mogu ga prisiljavati"*, *"poštujem važnost oca/majke u životu djeteta, ali to mora biti postupno"* — naravno, 'postupnost' uopće nije bila bitna kad je zajednički život djeteta s drugim roditeljem bio naglo prekinut jednostranom odlukom majke/oca.

Mnogi stručnjaci mentalnog zdravlja i centara za socijalnu skrb koji ispituju djecu u ovim kasnijim stadijima otuđenja, kao i suci koji njihova izvješća procjenjuju kao dokazni materijal, krivo zaključuju da je dječje odbijanje jednog roditelja zaista autentično i neovisno o ponašanju i željama roditelja otuđitelja. Jedan je terapeut zaključio da dječje odbijanje vlastitog oca nije bilo pod utjecajem majke jer su, tijekom intervjuja, djeca izražavala mržnju prema ocu, a da nisu pogledavala u svoju majku kako bi od nje dobila mig.¹⁵ Kako se stručnjaci koji bi znali prepoznati ovakve situacije i bili spremni i kompetentni pomoći, ne mogu osposobiti u kratkom roku, na vama, roditeljima, ostaje da učinite ono što možete.

• Objava neovisnosti

Otuđena djeca ne shvaćaju da je njihova mržnja rezultat manipulacije. Smetaju ih primjedbe da su njihova mišljenja pod utjecajem drugog roditelja, *"Nitko mi nije rekao što da kažem."* *"Ja sama tako mislim, sa ovom mojom glavom."* Djeca uporno tvrde da je njihova mržnja i odbijanje njihov vlastiti odgovor na loše postupanje otuđenog roditelja.

Tako četiri i pol godišnje dijete objašnjava da je u otporu spram susreta s ocem zbog *"mjere zakona da ja ostanem u Zabregu"*, koju je *"mjeru zakona tata dobio, sada ju printa. Htio me sakriti od mame"* i dalje navodi *"čula sam ovim svojim ušima"*.¹⁴

¹⁴ Navodi preuzeti iz izvješća i mišljenja psihologa centra za socijalnu skrb, temeljem čega preporuča susrete u centru i smanjenje kontakata s ocem kojega dijete nije vidjelo četiri mjeseca.

Što učiniti?

Ne raspravljajte s djetetom o tome zašto vas kritizira.

Ne govorite mu da to čini zbog drugog roditelja — ne može razumjeti što mu se događa.

Primite djetetovu kritiku znanju i promijenite aktivnost.

Gledajte filmove i/ili pričajte priče u kojima se zbilja razlikuje od onoga što netko govori. Učinite od toga kratku

¹⁵ Isto

poantu o tome da se zbilja može jako razlikovati od riječi.

Pokušat ću još:

Ispričajte djetetu vlastiti doživljaj kad ste bili zavedeni nečim što je netko rekao, a zapravo je učinio suprotno i što ste iz toga naučili. Nemojte od toga činiti poantu na način da kažete "E, upravo tako tebi govori i tvoj/a mama/tata".

Dijete mi govori i ponaša se:

• Mržnja pri asocijaciji

*Otuđenje često zadaje udarac zlokobnom brzinom i s vrlo malo upozorenja.¹⁶ U onome što Dr Richard Gardner naziva *rasprostiranje neprijateljstva*, djeca smatraju neprijateljima ne samo omraženog roditelja već i svakoga povezanog s tim roditeljem, uključujući bake i djedove, tete, ujake, stričeve, sestričine, bratiće i prijatelje, čak i kućne ljubimce.*

Reagiram na način:

Upravo se po rasprostranjenosti mržnje djeca koja su žrtve otrova razvoda razlikuju od one čija je otuđenost odgovor na loše postupanje roditelja. Djeca koju su, primjerice, očevi teško zlostavljali, općenito rado prihvaćaju iskazanu ljubav očeve rodbine. Žrtve otrova razvoda se, pak, slijedeći stavove roditelja otuđitelja, ponašaju kao da se svaki član obitelji tog roditelja ponašao na jednako odvratan način koji zaslužuje brzo i potpuno napuštanje i odbacivanje.

Neki se roditelji i stručnjaci opiru stanovištu da jedan roditelj može biti primarno odgovoran za otuđenje djeteta. Oni vjeruju da oba roditelja igraju značajnu ulogu. Ipak je raspostiranje mržnje najjasniji znak da otuđenje djeteta može biti, a često je,

---

¹⁶ Richard Warshak (2008): *Otrov razvoda*, Algoritam, Zagreb

neovisno od ponašanja onih koji su odbačeni. Vrlo često dijete prelazi od ljubavi prema jednom rođaku na izbjegavanje tog rođaka, a da nisu, u međuvremenu, imali nikakav kontakt. Nitko ne bi mogao pripisati takvo otuđenje ponašanju toga rođaka.

Ako vaše dijete pokazuje navedena ponašanja, vjerojatno je da je u pitanju patološko otuđenje. Ako pak dijete samo rijetko i povremeno odbija kontakt, nemojte na njemu kruto ustrajati. Izrazite svoje razočaranje i dajte doznanja da jedva čekate sljedeći kontakt. Nemojte ni ignorirati ponovljena odbijanja kontakta.

Ako je dijete malo budite posebno oprezni kako na njih ne bi prenosili svoju tjeskobu pri predaji drugom roditelju. Da biste zaštitili dijete od izlaganja napetostima, preuzimanja trebaju biti organizirana tako da roditelji nisu istodobno nazočni. Ovo se najbolje postiže tako da jedan roditelj odvede dijete u školu ili vrtić ujutro, a drugi roditelj ga preuzme na kraju dana. Već antologijske manipulacije pri primopredaji uključuju govor tijela — stav napetosti i tobožnje zaštite djeteta od drugog roditelja te, naizgled, nevine rečenice: *"Ne boj se, uskoro ćeš se vratiti mami," "Kad mame nema, čuva te Isusek",* ili *"Ne boj se, mama nije tako opasna kao što izgleda",* do *"Bit ću jako tužna dok te nema",* ili još gore *"Ne znam kako ću preživjeti bez tebe."*

Podržavajte telefonske razgovore i neka budu neometani. Ima primjera utjecaja na dijete telefonom i ometanja vremena dok je s drugim roditeljem: *"Je li ti tata obukao toplu jaknu sad kad je hladno?" "Srela sam tvoju prijateljicu, kaže da joj jako nedostaješ, ali sad nisi tu."*, do drastičnih primjera gašenja svjetla djetetu u prostoriji u kojoj telefonom razgovara s roditeljem, ili davanja neverbalnih znakova o nezadovoljstvu čak do zastrašivanja prijetećim grimasama, dok dijete razgovara telefonom. Telefonsku komunikaciju ipak najlakše spriječavaju roditelji koji jednostavnu kažu da *dijete odbija* razgovarati telefonom, "ja samo

poštujem želje djeteta" — po mogućnosti pred djetetom.

U današnje vrijeme je *skype* dobar način održavanja odnosa s roditeljem s kojim dijete ne živi. Čim netko to odbija, a ima opremu, pa, svima bi trebalo biti jasno što je tu na djelu. I oni koje iz naših poreza financiramo kako bi odrađivali poslove za dobrobit naše djece, moraju ih i odraditi. Podsjetite ih, zamolite, zahtijevajte, natjerajte svim pravno dopustivim načinima.

Najlakše je neutralizirati otrov razvoda gdje su ispunjena tri uvjeta:

- 1. Dijete ostaje u opsežnom fizičkom kontaktu s roditeljem žrtvom otrova razvoda**
- 2. Dijete zadržava psihološku vezu s tim roditeljem**
- 3. Dijete nije pretjerano ustrašeno od roditelja otuđitelja**

Prema članovima moje obitelji, moje dijete:

Reagiram na način:

Pokušat ću još:

7. PLAN RODITELJSTVA

Zato što je veliki broj razvoda roditelja konfliktni, smatramo da bi sudovi Plan roditeljstva u svakom takvom razvodu trebali uvesti kao obvezni dio svoje odluke. Dok se to ne dogodi, roditeljima Plan roditeljstva može pomoći u dogovoru u najboljem interesu djeteta. Ovaj je Plan samo predložak, a roditelji sami trebaju dogovoriti što iz njega i na koji način žele imati u svojem jedinstvenom Planu roditeljstva za vlastito dijete/djecu.

Također valja napomenuti da plan roditeljstva nije nešto što može zauvijek vrijediti. On se može i mora mijenjati u skladu s mijenjanjem potreba djeteta koje odrasta i mijenja se. No, uvijek se mora imati na umu da djeca koja nisu već jako oštećena ocrnjivanjem drugog roditelja, zapravo žele dobar odnos s drugim roditeljem i da je podrška oba roditelja izgrađivanju ovog odnosa obveza oba roditelja i temeljno pravo djeteta.

Predložak

..... (majka) ..... (adresa)

i

..... (otac) ..... (adresa)

kao roditelji mlt. .... , rođ. .... ,
(ime djeteta/djece)

u cjelosti prihvaćaju ovu zajedničku Konvenciju¹⁷ o pravima ..... i suglasni
su i (ime djeteta/djece)

poštovati dječje pravo da:

- 1. Djeca imaju pravo na to da se ne moraju priklanjati jednome od roditelja i da ne moraju odlučivati s kojim roditeljem žele živjeti.*
- 2. Djeca imaju pravo biti zaštićena od osvećivanja i ratovanja među roditeljima i imaju pravo ne biti upućena u detalje pravne bitke među njima.*
- 3. Djeca imaju pravo da im roditelj ne govori ružne stvari o drugom roditelju i njegovoj široj obitelji.*
- 4. Djeca imaju pravo na privatnost odnosa sa svakim od roditelja i njegovom širom obitelji te na to da ih jedan roditelj ne ispituje o drugom roditelju i o tome kako s tim roditeljem provode vrijeme.*
- 5. Djeca imaju pravo da od njih ni jedan roditelj ne traži da o drugom roditelju govore neistine, kako bi toga roditelja kaznio koristeći se djetetom.*
- 6. Djeca imaju pravo da im se roditelj ne povjerava u vezi s bilo čim što se odnosi ili je povezano s drugim roditeljem i njegovom širom obitelji.*
- 7. Djeca imaju pravo da ih ni jedan roditelj ne koristi za prenošenje poruka drugom roditelju.*
- 8. Djeca imaju pravo odlučiti hoće li ili neće izraziti svoje osjećaje i ponašati se u skladu s tom svojom odlukom.*

---

¹⁷ Woodall, Karen & Nick, *The Guide for Separated Parents, Putting Your Children First*, Platkus, London, 2007

9. Djeca imaju pravo voljeti svoje roditelje te na to da ih ni jedan roditelj ne dovodi u situaciju da se osjećaju kriva zato što vole drugog roditelja.

10. Djeca imaju pravo na to da svi koji odlučuju o njihovoj sudbini to čine nesebično i s dužnom pažnjom i poštovanjem, misleći prvo o interesima djeteta, pa onda o vlastitim.

1) U skladu s Obiteljskim zakonom, oboje imamo **obavezu, pravo i čast roditeljske skrbi** nad ....., bez obzira kojem roditelju ..... sudskom presudom bude dodijeljen/-a na zajednički život/stanovanje. To podrazumijeva **jednak pristup važnim informacijama** o ....., uključujući, između ostalog, pristup informacijama u vrtiću, školi, državnim, policijskim i medicinskim zapisima, kao i pristup odgojiteljima, nastavnicima, trenerima državnim i policijskim službenicima, liječnicima i drugim stručnim osobama koje imaju dodir s .....

Oboje roditelja se slažu, **s obzirom na drugog roditelja:**

- da svaki pojedinačni roditelj želi najbolje za .....,
- da je svaki roditelj, pojedinačno, dobar roditelj na svoj vlastiti način,
- da je neometani kontakt s oboje roditelja najbolji za .....,
- da će, kao roditelji, međusobno komunicirati radi ..... dobrobiti.

Razrješavanje sukoba: oboje roditelja se slažu da će razrješavati svoje sukobe na način koji je u skladu s ..... najboljim interesom te, kada je to potrebno, koristiti stručnu pomoć za rješavanje sukoba.

Hitno zbrinjavanje: svaki je roditelj pojedinačno ovlašten pristati na hitnu medicinsku pomoć za ..... u trenutku kada drugi roditelj nije lako dostupan dati svoj pristanak.

2) Komunikacija između roditelja: Izravna komunikacija: oboje roditelja se slažu da su, svaki pojedinačno, odgovorni za međusobnu izravnu komunikaciju te neće izbjegavati komunikaciju koja se tiče ..... . Slanje poruka drugom roditelju preko djeteta stavlja ..... u središte roditeljskog sukoba i roditelji to neće činiti.

Prihvatanje razlika u pristupu odgoju ..... : oboje roditelja se slažu da njihovi pristupi odgoju ..... mogu biti različiti te da će razlike obogatiti ..... odgoj i odrastanje. Oboje roditelja se slažu da će prihvatiti i poštovati međusobne razlike, **osim kad bi bile štetne** za ..... psihičko i fizičko zdravlje.

3) Princip diskrecije: oboje roditelja se slažu da će se **suzdržati od rasprave** o svojim osobnim i međusobnim problemima, te problemima i nesuglasticama u roditeljstvu, pred ..... . Oboje roditelja se slažu da **neće ocrnjivati drugog roditelja** pred ..... i da će poštovati osobni integritet drugog roditelja. Oboje roditelja se slažu da su **njihovi privatni životi razdvojeni**. Oboje roditelja se slažu da neće ulaziti u dom drugog roditelja bez poziva istog.

4) Slobodan pristup roditeljima: kada je ..... s drugim roditeljem, oboje roditelja se slažu da će ..... imati **slobodan pristup drugom roditelju**. Svaki će roditelj **poticati i pomagati** ..... da što češće komunicira s drugim roditeljem. Suglasni su s time da će odmah dati drugom roditelju adresu i broj telefona putem kog se s ..... odmah može stupiti u kontakt, kad god su izvan kuće dulje od 24 sata.

5) Prijevoz ..... u dom drugoga roditelja: Oboje roditelja su suglasni da će ..... **preuzimati i prevoziti onaj roditelj u čiji dom** ..... **dolazi**. Pri tom će preuzeti i ..... potrepštine. Osim toga, oboje roditelja će surađivati kako bi ..... pomogli sjetiti se što sve treba preuzeti/ponijeti, kako bi imao/la sve svoje osobne potrepštine.

6) Rješavanje sukoba: Kad imaju problem neslaganja u roditeljstvu koji nisu u stanju razriješiti međusobnim razgovorom, oboje roditelja će se obratiti za **pomoć institucijama** koje takvu pomoć pružaju (Škola za roditelje, Obiteljska terapija ili sl.).

7) Informiranje .....: Kako bi se ..... lakše prilagodio/la situaciji razvoda i nakon razvoda, oboje roditelja će se prvo u cjelosti prilagoditi ovoj situaciji te ..... jasno izvještavati o planu provođenja vremena sa svakim od roditelja. Roditelji će nastojati da plan bude predvidiv, detaljno napisan i rutinski, a kad sami ne mogu biti s ....., svaki će roditelj prvo pitati drugog roditelja može li uzeti ..... k sebi, pa tek ako ni drugi roditelj to nije u mogućnosti, onda pitati nekoga drugog (bake, djedove i sl.) da kroz to vrijeme skrbi o ..... . O ovim će promjenama plana svaki roditelj nastojati izvijestiti drugog roditelja čim prije.

8) Raspored brige o ..... , počevši od ..... . Roditelj ..... je roditelj , a roditelj ..... je roditelj . Ovaj se raspored dogovara na rok od .....

	PON	UTO	SRI	ČET	PET	SUB	NED
1. TJEDAN	od 9:00 prethodnog dana				do 17:30		
2. TJEDAN					od 09:00	do 17:30	
3. TJEDAN			kontakt				od 09:00
4. TJEDAN	do 17:30						od 09:00

ili:

1. TJEDAN				2. TJEDAN				3. TJEDAN				4. TJEDAN			
			Vikend				Vikend				Vikend				Vikend
		Do 17:30				Do 17:30				Kontakt				Do 17:30	
				Od 9						Od 9:00					
															Od 9:00

ili drugačije, smislite i dogovorite sami

Zimski, proljetni, ljetni i državni **praznici** te vjerski **blagdani** – kad se spajaju radni dani, spadaju pod te praznike. Plan se izmjenjuje svake godine. M = mama: T = tata.

Praznik	Parne godine	Neparne godine
Nova godina	M	T
Zimski praznici	M pola vremena trajanja, T pola vremena trajanja	T pola vremena trajanja, M pola vremena trajanja
6. siječanj	T	M
Uskršnji praznici	T pola vremena trajanja, M pola vremena trajanja	M pola vremena trajanja, T pola vremena trajanja
1. svibanj	M	T
Tijelovo	M	T
Dan borbe protiv fašizma	T	M
Ljetni praznici	T pola vremena trajanja, M pola vremena trajanja	M pola vremena trajanja, T pola vremena trajanja
05. i 15. kolovoz	Roditelj koji je s djetetom u kolovozu	Roditelj koji je s djetetom u kolovozu
08. listopada	T	M
01. studeni	T	M
25. i 26. prosinac	T	M
..... rođendan	M	T
Mamin rođendan	M	M
Tatin rođendan	T	T
Majčin dan	M	M
Očev dan	T	T

9) Oboje roditelja je suglasno da će ..... **stanovati** u kvalitetnom stambenom prostoru, što podrazumijeva, suh, svijetao, dobro grijan prostor (da ga je moguće, po potrebi, zagrijati na 25°C) sa sanitarnim čvorom na istoj etaži i najmanje parketom ili drvenim podom.

10) Zloporaba alkohola ili opojnih droga: Oboje roditelja su suglasni da ni jedan od njih neće skrbiti o ..... ni prevoziti je/ga kada je pod utjecajem alkohola ili opojnih droga, te da neće nikome tko je pod utjecajem alkohola ili opojnih droga dozvoliti da skrbi o ..... ili je/ga prevozi.

11) Suradnja vezana uz ..... **zdravlje, pohađanje vrtića/jaslica, školovanje, slobodne aktivnosti** (sport, strani jezici itd.) te **vjerski odgoj:** Oboje roditelja su suglasni da će se o ovome uvijek dogovarati i informirati drugog roditelja o svemu što je s tim povezano.

Informiranje drugog roditelja o svemu vezanom uz ..... pohađanje vrtića/jaslica te školovanje: Oboje roditelja su suglasni da će prisustvovati roditeljskim sastancima i dobivati pisana izvješća o školskom uspjehu, odnosno pohađanju vrtića/jaslica. Svaki roditelj će komunicirati s ..... školom, vrtićem/jaslicama, kako bi bio stalno informiran o ..... potrebama i napretku, kao i o posebnim događanjima: roditeljski sastanak, podjela svjedodžbi, priredbe i predstave itd. Svaki je roditelj suglasan **s drugim roditeljem podijeliti svaku**

informaciju koju dobije o ..... **zdravstvenom stanju te o školskom/vrtićkom/ jasličkom uspjehu/napredovanju, ponašanju i događanjima.**

12) Doprinos za uzdržavanje djeteta roditelji dogovaraju u iznosu od ..... kn. Ovaj doprinos će ..... plaćati putem ..... na račun/adresu ..... **najkasnije svakog** .....-..... u mjesecu. Ukoliko bi **neopravdano** (sve osim teže bolesti, gubitka posla i sl.) **kasnio dulje od 5 dana**, suglasan je za taj mjesec **doprinos povećati** za .....%.

U ovaj doprinos **ne spadaju pokloni** koje roditelji daruju djeci u različitim prigodama, osim u posebnom slučaju: .....

13) Roditelji će jednom godišnje, a po potrebi i češće, razmotriti je li potrebno ovaj Plan roditeljstva mijenjati i o tome se dogovoriti misleći prvenstveno na interese .....

14) Ovaj Plan roditeljstva nije tajna za djecu ni za članove šire obitelji.

U ..... , dana .....

.....

Zaključak

Ova radna bilježnica možda neće riješiti probleme vašeg djeteta i vaše. Ona je samo jedan korak ka razumijevanju problema i situacije u kojoj se dijete i vi nalazite i pokušaj smanjivanja štete za dijete.

Uz to što trebate biti dobar roditelj, u interesu sadašnjosti i budućnosti vašeg djeteta i vaše, svaki roditelj ili roditelji koji je u situaciji da ima problema u komunikaciji s drugim roditeljem koje strpljivo i uporno nastoji prevladati, mora moći izdržati i neučinkovitost sustava, i raditi na tome da sustav javno i jasno definira što je to 'najbolji interes djeteta'. Problem je puno veći i širi nego što bi bilo koji roditelj pojedinačno mogao riješiti.

Čimbenici sustava zaštite najboljeg interesa djeteta su centri za socijalnu skrb i obiteljski centri, stručnjaci mentalnog zdravlja i vještaci, policija i sudovi, sva uključena ministarstva i stručne komore, kao i Pravobraniteljica za djecu. Žalosno je da su iz sustava isključeni pedagozi, koji su ključni u osiguranju najboljeg interesa djeteta tijekom obrazovanja koje započinje s polaskom u jaslice, koje se smatraju odgojno obrazovnim ustanovama. **Veliki je otpor sustava prema definiranju 'najboljeg interesa djeteta' pod izlikom da je svako dijete u drugačijoj situaciji.**

Takva je **izlika u neskladu sa situacijom u praksi** gdje se, bez obzira što je svako dijete u drugačijoj situaciji, ukoliko roditelj kod kojega je dijete tako zahtijeva, ili na drugačije načine izaziva sukob, **uredno donose odluke o minimalnom vremenu s roditeljem s kojim dijete ne živi.**

Sudske se odluke ne poštuju i sustav se čini nemoćan osigurati poštovanje čak i takvih manjkavih i štetnih vlastitih odluka. Nije neobično da vam u centrima za socijalnu skrb kažu kako ne mogu ništa do sudske odluke, a kad postoji sudska odluka, onda vam kažu da nisu odgovorni za provođenje sudske odluke. Nije neobično da se nakon pravomoćne sudske odluke započne novi sudski postupak za smanjenje vremena djeteta s roditeljem s kojim ne živi, zapravo bez promijenjenih okolnosti kako to predviđa zakon (čl. 102 Obiteljskog zakona), već zato što je roditelj s kojim dijete živi upisao dijete na neku aktivnost u vrijeme kad bi trebalo biti s drugim roditeljem ili zato što neki 'stručnjak/inja' smatra da dijete provodi previše vremena s roditeljem s kojim ne živi pa ga to 'zbunjuje'. To je tako i zato što zakon, osim ostalog, uopće ne definira što su to 'promijenjene okolnosti', pa je to ostavljeno diskrecionom pravu suca. Metri sociološke literature napisani su upravo o tome kako su 'diskreциона prava' državnih službenika u korumpiranim sustavima ključni i glavni čimbenik i temelj raznih vrsta korupcije, pa nema potrebe da o tome ovdje pišemo.

Upravo nedostatak kriterija, postupaka, vrednovanja, sustava odgovornosti djelatnika sustava, dovodi do toga da se razne preporuke, mišljenja i odluke pišu temeljem predrasuda, koje se onda deklariraju kao 'stručne' samim tim što je to napisao netko tko radi u sustavu. Zato **sustav treba donijeti transparentne i dostupne javnosti standarde i postupkovnike rada u slučajevima konfliktnog razvoda, kao i sustav vanjskog vrednovanja i kontrole vlastitog rada.** Za sad to postoji samo na riječima kojima se sustav promovira ili brani, no nemamo saznanja da je u praksi išta od navedenog zaživjelo.

Literatura

Benjamin, F.: The Autobiography of Benjamin Franklin. Courier Dover Publications, 1996, [ISBN 0486290735](#)

Berne, E.: Games People play. Random House Inc.; NY,1964.

Blush, G. L. & Ross, K. L. (1987). Sexual allegations in divorce: The SAID syndrome. [Conciliation Courts Review](#), 25(1).

Blush, G. L. & Ross, K. L. (1990). Investigation and case management issues and strategies. Issues in Child Abuse Accusations (2) 3.

Ceci, S. & Bruck, M.: Jeopardy in the Courtroom, American Psychological Association (1995)

Farrell, W.: Women Can't Hear What Men Don't Say, New York, 2000, ISBN 1-58542-061-1.

Harris, Th. A.: Ja sam OK — Ti si OK. V:B:Z. d.o.o., Zagreb, 1998.

Simon, G. K.: In Sheep's Clothing. Understanding and Dealing with Manipulative People. Amazon.com. 2008.

Warshak, R.: Otrov razvoda, Algoritam, 2008.

Zahvala i poziv

Ova je radna bilježnica napisana i tiskana uz potporu Gradskog ureda za socijalnu skrb i osobe s invaliditetom Grada Zagreba.

Zahvaljujemo i svim volonterima i roditeljima koji su nam pomogli u radu i prikupljanju podataka koji se u ovoj radnoj bilježnici navode kako bi rasvijetlili stvarno stanje stvari i omogućili uvid bez kojega se ne ništa ne može poboljšati.

P ozivamo roditelje da svojim prijedlozima, sugestijama i iskustvima pomognu da naše buduće publikacije budu još korisnije.

e mail: udruga_dijete_razvod@yahoo.com

UDRUGA
dijeterazvod
www.udruga-dijete-razvod.hr

Pozivamo roditelje da svojim prijedlozima, sugestijama i iskustvima pomognu da naše buduće publikacije budu još korisnije.

e-mail: udruga_dijete_razvod@yahoo.com

ISBN: 978-953-55890-1-3